Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 14 АПРЕЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 45 (7548). ★ Мах 3 кеп.

КПСС Центральни Комитете

МЕХКА ЗУЛАМАШ ДАРА ДУХЬАЛА ЛОАТТАБЕЧА КЪОВСАМА ХЬАЛАХИ БОКЪОНАШ ТЕЛХА ЦА ЯЙТАРА КХЫ ТIА ДЕ ДЕЗАРЕХИ

1988 шера 2 апреле КПСС Центральни Комитето «Мехка зуламаш дара духьала лоаттабеча къовсама хьалахи бокъонаш телха ца яйтара кхы тIа де дезарехи» бола соцам тIаннйцар. Цу тIа белгалдоаккх, вай общества вахара ерригача оагIонашта еш йола перестройка, радикальни экономически реформа, леррагIа шеръю демократизм, гласность социалистически дисциплинен законности чIоагIъярца айхха бувзам болаш йолга, иштта цар советски правопорядок моллагIча бесса телхаяра никъ бехкалга дIадех. Перестройка хьалашка къахьегамхоша ниййса хьахойт законагIа доацаш леладеча хIамашта, бюрократизмана, халкъа рузкъана, къахьегама коллективай, сага законни хьашташта тIакхувдара шоаш раьза ца хилар.

Цу дерригне а дIадех бокъонаш телхаярца, зуламаш дарца лоаттабу къовсам дикагIча кердача лагIа тIа боаккхалга, дIахо вай общества вахара кIийленаш чIоагIъяра, коллективни а къаьст-къаьстача советски наьха а хьашташ лорадара хьакъехьа партийни, пачхьалкхен органаша болх хьинарегIа белга. КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленум, парте XXVII съезд хинначул тIехьагIа, цу лостамагIа баьча балхах мехка кIезига - дукха дисциплина, общественни порядок, законность чIоагIъеннай. Бокъонаш телхаелга юкъера дIадаккхара, социалистически рузкъа лораделга Iалашдара корта бохабу малар мелалген наркоманин дIаяккхара хьакъехьа партийни, пачхьалкхен, общественни организацеша, къахьегама коллективаша тIетеIIа болх бу. 1985 шера денз зуламаш делга леррагIа лохдалара процесс дIайода. ДIадахача шера юкъара хьаннцача зуламаш делга 9,5 процент кIезигденнад, цу дахкъе, доккхий зуламаш — 14 процент. Кхы а хьинарегIа къовсам лоаттабаьб халкъа рузкъа лечкъадарца, спекуляцеца, транспорта тIа бокъонаш телхаярца, дикагIа Iалашдаьд Iалам лорадара законаш кхоачашделга.

Цунца цхьана, тIеххьарча хана бокъонаш телхаярца, зуламаш дарца лоаттабеча къовсаме кхы къаьггагIа хьагучаювла йолаелар партена а обществана а дага ца йоахкаш, теркал ца еш йита йиш йоаца во тенденцеш. Къаьстта саготдайт пачхьалкхен, общественни, наьха хIамаш лечкъаелга, кхааш ийделга чIоагIа даьржа хиларо, цхьайолча моттигашка къиза низ бара моттигаш хиларо, кхувшбоагIачар, рецидивисташа, паразитически вахара хьисап леладеча наха деш дола зуламаш дукхагIа хиларо. Хьалха санна, дукхагIдола зуламаш корта бохабу малар меларца, цIагIа самогон хьадарца, наркоманеца, къахьеганза доходаш яхарца дувзаденна да.

Дукхача партийни, пачхьалкхен, общественни организацеша зуламашца лоаттабеча къовсаме дикагIча оагIорахьа юкъара хувцамаш хиларах шоай са тедаьд, къахьегама коллективашка, нах бахача моттигашка кхетама болх балара, профилактически болх бара кIезига теркам тIаухийт, тIеххьарча хана, общественни порядок лораяра тIехьара къахьегамхой хьинар

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

КЪАХЬЕГАМА ЦIЕЙНА НАКЪАДОЛХАШ

16 апреле—Еррнгсоюзни коммунистически субботник

КХАЙКАРАЛ ХЬАЛЛАЬЦАД

Дика кийчо яьй хьатIадоагIача субботника Грозненски района «1 Мая» колхоза къахьегамхоша. «ЦIе шоаттди» хьатIакхачарга а ца хьежаш, цхьадола балхаш хIанзле а дIадоладаьд цар. Масала, тайп-тайпара балхаш даьд колхозерча берий беша, парке, 50 совгIа га дIаегIай.

Кийчон балхаш даьд колхоза ерригача бригадашка, фермашка. 16-ча апреле укхаза къахьегаш 500 саг хургва, царех 400 шоай массазарча моттигашка а болаш.

Цу дийнахьа хьайбаш леладераша 7800 килограмм шура яккха лерхI. Царна тIехьабиса дагабац кхаш леладераш а. 80 гектара тIа бIаьстий юв культураш дIаювргья цар, 15 гектара тIа дIайийннача люцернана хий тохаргда, 10 тонн тиша аьшк гулдергда.

— Субботнике къахьийга даьккха 1000 сом машара фондеи 800 сом пятилетка фондеи дIахьожаде лерхI тха колхозхоша, — аьлар керттерча экономиста В. Федоровас. — Балха хьалхалатташ хьабоагIа доаркаш Г. Ромашкова, Л. Шамилева, М. Кумасаева, механизатораш В. Детистов, Н. Соломатин, И. Хуторский, кхыбараш ба коллектив из дара тIахьийхараш. Цудухьа шеко яц лаьрхIар дизза кхоачашдергхиларах.

М. МУРАТОВ.

ХЬИНАР КХОДЕРГДАЦ

16 апреле Еррнгсоюзни коммунистически субботник деаьнна москвичаша даь кхайкарал къоабалдеш тIаийцар Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза коллективо.

— Субботнике дакъа ца лоацаш цхьаккха саг вусаргвац, — аьлар колхоза председатела Ш. Чилаева. Цунна дика кийчденнад тхо: хержай штаб, митинг хиннай, чакхйоахаргйола мероприятеш белгалъяьхай.

«ЦIеча шоаттдийнахьа» балха араваргва 310 саг. Царех 220 саго шоай балха моттигашка къахьегаргда. Вокхар тоадергда контора ков, гаьнашта кIиртохаргья, лостам берга автопарка территоре, хьайбаш леладеча корпусашка.

Дукха къахьега дезаргда колхоза кхашка а. Цу дийнахьа 150 гектара тIа культураш дIаеа дош деннад механизатораша.

Шоай хьинар кходергдац боахаме хьайбаш леладераша а. 4 тонн шура яккха лерхI цар цу дийнахьа.

Хьадаьккха 1500 сом шийттагIча пятилетка фонде дIахьожадергда.

К. ВАХАЕВ.

* * *

В. И. Ленин ваьча ден сийна хьинаре къахьега лаьрхIа ба юртбоахама специалисташ кийчбеш йолча Серноводскерча техникумера хьехархой а дешархой а.

Цу дийнахьа Ленински коммунистически субботнике дакъа лоацаш хургва 730 саг. Царех 500 дешархо коа, студентий общежите, берий беша лостам беш хургва.

Еррнгсоюзни субботнике шоаш бергболча балха хIанзе а кийчо яь баьннаб уж.

СубботникагIа кагирхошта хьалха латтача комсомольски штабо лаьрхIад цIей дIадолалуш 5—10 минута митинг е. Дог айденна, хьежаш ба студенташ цу денга.

* * *

Баьчча ваь 118 шу дузача цIейна хетадаь Еррнгсоюзни коммунистически субботник хулача дийнахьа № 5 йолча Грозненски СПТУ массаволча дешархочо балха аравала лаьрхIад. Цу дийнахьа Ленински субботнике дакъа лоацаш хургва 1016 саг. Царех 325 саг шоай массазарча производственни моттигашка къахьегаш хургва. Цхьабараш училище кабинеташка, вожаш коа, арахьа, лостам бе лаьрхIа ба.

Из дерригa а дийцад цар вIашагI а кхийтта.

Т. ХАШАГУЛЬГОВА.

ПЛАНАЛ ТIЕХ

Чакхъяьннай карарча шера хьалхара квартал. Назрановски районе гIолла дIадахача шера хьалхарча кварталца ниййсдича дикка дегIаденад шура йоаккхалга, дулх дохкалга.

Пачхьалкх е н г а дулх дохкара план 520 тонн йолаш, дIаеннай 671 тонн, е 110 процент. Шура яккхара план 1700 тонн хиннача, яьккхай 1833 тонн, е 106 процент.

Боахамашта юкъе доккхий толамаш даьхарех я «Назрановский», «Экажевский» совхозаша.

Яьча итогаша хьахьокх, районерча боахамаша дерригача хьокхамегIа планаш кхоачашъяьлга.

М. АХИЛЬГОВ.

БархIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча

Совета бархIлагIа сесси

ЭКОНОМИКАНА ДОАЛ ДЕЛГА ЭРГАДОАККХАШ ТОАДЕ

НГIАССР Министрий Совета председатела депутата М. А. Керимова доклад

Оаха хьалха хоам баь ма хиллара, сессе «КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума дIадехарашка хьежжа республика халкъа боахама доалдара структура эргаяккхарах» доклад йир республика Министрий Совета председатела депутата **М. А. Керимова.**

Хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча керттерча лостамех да, аьлар цо, юкъарсоюзни, союзно-республикански органашца эффективно дIа-хьа гIулакхаш а леладеш, дIахо экономикаеи социальни сферанеи территориально доалдара ситема эргаяккхар, цхьан ханна хIара городе, районе йизза производственно-эксплуатационни структура хьз а еш, дегIа а кхувлаш, боахамий комплексашта доалдара интеграци яр, доалдара органий аппарата болхлой кIезигбара предложени оттаяр.

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа республике доалдара аппарата болхлой кIезигбара гIулакх леррагIа дIадоладир. Республика АПК хьаеча хьалхарча стадешка 235 саг кIезигвир е 30.9 процент, хIьата районни боараме административно-управленчески аппарата — 165 саг е 15,4 процент.

Белорусски машиннаькъа опытагIа эксперимент яра хьале болх беш республика машиннаькъахоша мовхьаш 5,2 процент дукхагIа дIахьа дихьад, халкъа боахама 1,5 эзар саг мукъавалийтав, цу даькъе доалдара управленера 72 саг, но 2 млн. сомага кхоачаш алапе фонд кIезигагIъе таро еннай. Цу тайпара хьокхамаш лаьхад «Грознефтехим» НПО-с, «Грознефть» объединене, иштта пхьайолча кхыча боахамий подразделенешка.

Цунца пхьана дукхагIйолча моттигашка доалдара аппарат кIезигъяра задани кхоачашъелга механически леладаьд, штаташта юкъера къаьстта кулгалдара балха моттигаш дIаяхара наькъаца.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцамаш кхоачашдара горрайисполкомашта хилча бакъахьа хетараши предложенеш теркал а еш, республика халкъа боахама доалдара структура дIахо эргаяккхара дешаш Iомадир. ВIашагIа а елла, сессе ювца, аьнна, оттаьй Нохч - ГIалгIай АССР халкъа боахама доалдара генеральни схема проект. Цунах лерхI доалдара функцеш республикански боарам тIара районни, городской, производственни подразделенешка дIа а луш, доалдечара параллелизми кхычарна хьалхара дешаш къестаделгеи дIадаккха; шоайла бувзам болча доакъошкара ведомственни къаьст-къаьста кулгалделга дIадаккха; управленчески функцей концентраци лакхъяра кIийлен тIа цхьан тайпара йолча подразделеней предприятешн управленешн вIашагIтохара чотагIа доалдара объекташ кIезиг а еш, организационни структура цхьалхаяккха; кхьннена-виьнена кара хилара дукхача лагIай доалдара ситема дIаяккха; республикански доалдара аппарата звено 30 процент кIезигъе.

Цу ювцача схема къаьстта белгало латт, керттерча производственно - экономически управлене (ГлавПЭУ), халкъа депутатий Советий краеви (областной) исполкомий функцешка хьежжа Госплана функцеши бокъонаши шеръярах.

НГIАССР Госплана дIадIадохк планови комиссе дешаш: промышленность, транспорт, социальни сфераш, гIишлош елга, отраслешта юкъера производстваш дегIакхувлара координаци елга; боахамий механизм эргаяккхара экономически анализ елга; гонахьара Iалам лораделга, Iалама ресурсех рационально пайда ийбайталга.

Республика Госплана функцеш шеръергья, цхьан ханна цун болхлоех 30 процент кIезиг а беш, ГлавПЭУ хьаяра къоастаеча 40 штатни единица чотагIа.

Дешарен къоначa специалистий кадраш кийчъяреи ситемана доалделга вIашагIтохар духьа хIанз болх беш йолча просвещене министерстванеи профтехобразованех йолча комитетаи метта халкъа дешара министерство хьае лаьрхIад. Министерства аппарат 18,2 процент кIезигъергья.

Бахача наха коммунистически кхетам лулген гIулакх дара культуреи лакхъяр духьа культура министерства, кинофикаце комитет, кинопроката аппарат 20 процент кIезиг а еш, доалдара цхьа орган — НГIАССР культура министерство хургйолаш уж вIашагIтоха лаьрхIад.

НГIАССР унахцIено лораяра министерства доалахьа дIаяла лаьрхIад «Фармацея» яха аптечно - фармацевтически объединени, медтехника йохкаш йола объединени. Минздрава аппарат 12,5 процент кIезигъергья.

Управлени эргаяккхарен реорганизаци яреи чотагIа маькх йоттачеи макаронни промышленноста доалдара аппарат дIаяккха, цун доалахьарча 10 предприятех маькх еча цхьан завода кIийлен тIа маькх йоттеи макаронни промышленноста производственни объединени хьае лаьрхIад. Управлене аппарат 32 процент кIезигъергья.

НГIАССР доагора промышленноста управлени дIайоакх, управлени эргаяккхареи реорганизаци яреи чотагIа пун доалахьарча 8 предприятех доагора промышленноста производственни объединени хьаергья.

Аппарат 30 процент кIезигъергья.

НГIАССР моттигерча промышленноста министерствах цхьан ханна 30 процент аппарат кIезиг а еш, территориальни производственни объединени хьаю.

Бахача наха бытови гIулакхаш дара йолча министерствера республикански специализированни объединенеша юртарча районашка деш дола дукхача тайпара гIулакхаш районни предприятей доалахьа дIалу. Министерства аппарат 30 процент кIезигъергья.

Доалдара керда схема юкъейоалайича жилищнинкоммунальни боахама министерства структурера шоай лоIаме йолча 63 предприятехи организацехи 11 дIайоаккхаргъя. Районашка жилищно - коммунальни боахама дукха отраслеви предприятеш хьаеш латт. Жилищни - коммунальни боахама министерствага ют перспективни планировани яра, керда техника юкъехкувлара, кадрови дешаш къестадара функцеш. Министерства доалдара аппарат 35 процент кIезигъергья.

Торговле министерствага дIаяла лаьрхIад, шнй доалахьарча 23 предприятеца общественни кхачан управлени, из дича пу управлене аппарат дIайоккхаргья. Аппарат бIарчча хьаннцача 34 процент кIезигъергья.

Загса отдел шнй лоIамера подразделени санна хургйолаш юстице министерствага дIалу.

Республика хьун боахама министерства аппарат дIайоаккхаргья. Цун доалахьара подразделенеша эргаяхареи реорганизаци яреи чотагIа, царех цхьаьне кIийлен тIа хьун боахама производственни объединени хьаергья.

ХIанз республике йолча РСФСР Минводхоза 8 подразделене (НГIАССР Минводхоз, «Чеченингушводстрой», «Аргунводстрой», «Юговодавтоматика» СМНУ, Къулбаседа - Кавказски СПМК-а, Грозненски опытно-мелиоративни станци, «СевКавгипроводхоз» института Нохч - ГIалгIай филиал, гIишлош яра йола дирекци) базе мелиоративни хинбоахамеи гIишлош яра, оросительни системаш техническн эргаяхараи хий детташ долча лаьттай продуктивность лакхъяраи цхьана кулгалдергдолаш «Чечeнингушводхоз» яха производственно-Iилман объединени хьае лаьрхIад. Кердача объединенена юкъейолхача ерригача подразделеней центральни аппарат 27 процент кIезигъергья, хIаьта административно - управленчески яр — 30 процент.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцамга хьежжа «Чеченингушснабсбыт» объединенеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Госкомснабеи кIийлен тIа хьаеш я СССР Госснаба доалахьа хургйола материально - технически Iалашо яра йола Керттера территориальни объединени.

Кхыйолча министерствайи ведомствайи аппарата структура ше йолча бесса юс, доалдара аппарат 30 процентагара 35 процентага кхаччалца мара кIезиг ца еш.

Цхьайола общественни организацеш вIашагIтохара чотагIа (йоазонхой Союз, художникий Союз, художественни литература пропаганда яра йола бюро, книжкаш дезарий общество, иштта кх.) царех цхьаяраш дIайоахаш хиларах, доалдара аппарат 30 процент кIезигъергья.

Колхозаши совхозаши шоаш шоашка дIадахар меттаоттадара, шоаш шоашта финансировани яра хьалашка йовлар теркал а деш, республика агропромышленни комплекса балха анализ йича, къахьегама коллективаш раьза а йолаш, республика Госагропрома аппарат 109 саг (30 процент) кIезигъе; хIаьта РАПО аппарат — 147 саг (30 процент) кIезигъе лаьрхIад. Сунженски районе РАПО кIийлен тIа Новомосковски агропромышленни объединене масалагIа шийна 38 подразделени чуйоагIа «Сунжа» яха агропромышленни объединени хьаяьй. Кхыча районашка а республика агропромышленни комплексана доалдара дешаш пу тайпара къоастаде лаьрхIад.

Пачхьалкхен предприятех (объединенех) дола Закон юкъедоаладарца предприятешта дукхагIа бокъонаш лу, хIаьта цо, моттигерча Советашта кхы тIа цхьайола бокъонаш ялара таро хулийт.

Моттигерча Советашка къестадергдолаш ер дешаш дIадала лаьрхIад:

горрайисполкомашта — НГIАССР Лакхехьарча Совета чIоагIдаьча юкъерча сумма доазонка бюджета боарамах 0,5 процент резервни фонд хьае; исполкомий сессешка чIоагI ца а еш, моттигерча бюджетий доходаши расходаши хIара квартала екъа; районни, городской доалахьа йолча предприятей, учрежденей организацей цIеной дожкара е тIера дIадахара, автомобилаш, кхыйола керттера средстваш дIа-хьа ялара е тIера дIаяхара дешаш къестаде; моттигерча бюджета средствай чотагIа гражданаш цIеной дара ниццача судах тIадиса декхар геттара вочa хьал тIа болча наха тIера дIадаккха; АУП лелаяра хьакъоастаяьча средствай доазошка командировочни расходий боарамаш оттаде; моттигерча доалахьарча предприятешка, организацешка баьча балхах алапи хьежадара йола группа чIоагIъе; боахамий категорешка хьежжа юртбоахама продукташ эцара планаш чIоагIъе; халкъа боахама дараш юкъе а долаш, бахача наха маьхах гIулакхаш дара хьокхамашта планировани е; шера е пятилеткаx город, район (территори) дегIакхувла; гонахьара Iалам лораде, Iалама ресурсех рационально пайда ийбе; юрта боахам, предприятейи организацейи подсобни боахам дегIакхувла; наьха шоай подсобни боахамашта планировани е, керттерча фондашта ремонт яраи технически гIулакх дараи мел миссел материально - технически ресурсаш эшаргья, территоре тIа мел миссел мукъа балха моттигаши къахьегама ресурсаши я къестаде; коммунально-бытови гIулакхашта мел миссел доагор эшаргда ха; гIишлои - монтажни органий мощностий своднн расчеташ (балансаш) оттае, царна шоай территоре тIа бе болх хилар хьагойта бокъо лу.

Горрайисполкомашта шоай доалахьара территори комплексно дегIакхувлара дешаш къестадара, жилищни гIишлош яра боарамашкен городской, районни структура фактически хьалагеи хьежжа, ведомственни доалахьа хиларах тиша доацаш, соцкультбытен инженерни коммуникацеши, организацеши ведомстваши дегIакхувлара средстваш дIахьежаяра нормативаш оттае бокъо лу, хIаьта иштта, района, города къоастаяьча моттигерча гIишлон материалий фонд къаьсттача подразделенешка боахамий гIишлош яра дIа-хьа хьежае бокъо лу.

НГIАССР республикански бюджета тIа йолча министерствашта, ведомствашта шоашта къоастаяьча алапен фонда доазошка НГIАССР Министрий Советага гIолла а доацаш, шоай аппараташта штатни расписанеш чIоагIъе бокъо лу. Цул совгIа, царна командировочни расходий боарам оттабе бокъо лу.

БIарчча хьаннцача республика халкъа боахама ерригача звеньяцка, цу юкъе общественни организацеш а йолаш, доалдара органий аппарат кIезигъяр 21,1 процент хул. Алапен фонда 17,4 процент кхом бергба.

Иштта да республика производства а социальни сфера а доалдара структуре хургдола хувцамаш. Доалдара структуре а штатни органашка а иштта чIоагIа хувцамаш дар — чоалхане процесс я. Цо эзараш болча наьха хьашташ чулоацаргда. ЛоархIаме да царех хIаранена цу хувцамий маIан довзар, из сендухьа деш да хар, цар перестройке шоай моттиг хьалацар. Вай декхарийла да штаташ кIезигъеш балхара дIабаьха нах балха оттабара йоакхо е, цхьабакъда, уж шоай ханага, опытага, знанешка хьежача хьинаре къахьега а юкъарча гIулакхе пайда бе а декхарийла ба.

Къахьегамах а социальни дешаех а йолча комитето мукъабаьнна болхлой балха оттабара тIахьожам лоаттабе беза, царна профессиональни ориентаци елга, уж юхаIомабелга чакхдаккха деза, нагахьа санна, уж республика районашка е мехка кхыча регионашка балха баха безам болаш бале, царна из дара ма могга новкъостал де деза.

Халкъа боахаме доалдеча перестройка еш, укх бухсоцаш хьахулачоа — вай экономика эффективность лакхъяра, хIанз сихха къоастае еза социальни проблемаш толаме къоастаяра кIийле лувца еза. Цу лостамагIа хьалхара гIа баьккхаб. Порядоки, дисциплинеи чIоагIъяр, къахьегама коллективай балха организованности творчествои лакхъяр дикагIча оагIорахьара хоалу экономически социальнни планаш кхоачашъеча. Интенсивно дегIаухаш латт промышленни производство. Укх шера хьалхарча квартале продукцена поставкаш яра договорни декхараш 98 процент кхоачашдаьд, предприятешта тIадиса декхар соахкарча укх ханаца ниййсдича 1,5-зза кIезигденнад. Юрта боахама продукташ дукхагIа арахец. Доахани коа тIара оалхазараши эцара боарам 29 процент дегIабеннаб, шура — 3 процент, хIаьта уж арахецалга царга хьежжа — 17 а 2 а процент. Халкъа боахама эша товараш арахецалга 15,3 процент дегIаденнад: бытови гIулакхаш дара боарам 23 процент дегIабеннаб, маьхах гIулакхаш делга — 7 процент.

Цунца цхьана экономике а социальни сфера а дукха кхоачамбоацараш, къоастадинза дешаш да. Дикка дукхагIйолча предприятеша продукцена поставкаш яра договораш кхоачашделга Iалашдац. Хьалха санна, во пайда эц капитальни вложенеи, гIишлон - монтажни балхий лимитех.

Экономикаи социальни сферан доалделга эргадаккхар халкъа боахам дегIакхувлара, долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара эффективно воздействи яра деш да. Цу балха юкъе дакъа лаца деза Советий ерригача звеньяй хIара депутата, Советски Iаьдала ерригача органаша.

Из чIоагIа лоархIаме да, хIана аьлча, доал дара структура эргаяккхара, административно - управленчески аппарат кIезигъяра декхараш экономика сферана дена ца Iаш, советски органашта доагIаш хиларах. Советски аппарата балха перестройка еча, гласность, демократи шеръеча депутатий лоархIам лакхбе боагIа.

Республика Министрий Совета сессе ювца, аьнна, республика халкъа боахама доалдара структура эргаяккхара предложени оттаеш Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета цу хьакъехьа йоаггIаш йолча решенега хьажа а тIаэца а дех.

Дош лу Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета промышленностеи транспортеи, бувзамеи массазарча комиссе председатела депутата **Е. А. Надировна.** Цо аьлар, республика халкъа боахама доалдара тIаерзаяь Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето еннача структурагa комисси хьежай, боахама механизманеи производствана доалдараи радикальни реформа яра хьакъехьа КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленумо хьалхашка оттадьча декхарашка хьежжа лоархI из.

30 процент управленчески аппарат кIезигъяроп дукха лагIаш хилар дIадаккхарон халкъа боахама системе ца эша звеньяш дIаяха, хьахинна аппараташ къахьегама коллективай балха гаргаоза таро лургъя. Цунца цхьана, депутаташа лерхI НГIАССР Министрий Совето министерствайи ведомствайи зIамига автобоахамаш вIашагIтохалга, юкъара пайда эцача транспортах уж дIатохалга белгалдаь цахилар.

Цул тIехьагIа депутата дийцар «Чечингавтотранс» объединене долча хьалах. ХIанз укх сахьате кулгалдара аппарат 60 сага кIезигъяьй укхаза. РСФСР автомобильни транспорта министра приказага хьежжа, шоашта доалдеш структурни подразделенеш йола объединени вIашагIъеллай.

Городера нах дIа-хьа кхувлара йола производственни объединени вIашагIйолларо таро лургья горисполкомаца цхьана ерригача города транспорта балха лостам тела, нах дIа-юха кхувлара хьашташ диззагIа кхоачашде.

Депутата ира критика йир Грознера наькъаш во хилара. Царех дукхагIдараш цхьанне а доал ца деш дита, аьлар цо, цхьаккха саг цу хьакъехьа жоп луш вац. МалагIча ведомствана чудоагIаш да, уж тоаде дезар малав ховш дац.

Гуйрани Iани замалахьа массехк городской маршрут дIакховла йийзар, хIана аьлча уж наькъаш автобусаш вIалла лела йиш йолаш дацар. Духхьал 1988 шера хьалхарча квартале наькъаш во долаш машинаш йохарах хьахинна зе 280 эзар сома маьха да.

Цу тайпара хьал теркаме а эцаш, наькъах дола дош йоаггIача ведомствашка дувцалга, цу наькъий цхьа да, масала, «Чечингавтодор» яха управлени хургйолаш къоастаде, предложени лу комиссе.

Пренешка къамаьл деш Лакхехьарча Совета халкъашта эшача товараштеи торговленеи йолча массазарча комиссе председатела депутата **Б. К. Чагаева** теркам тIабахийтар г. Грознерча юкъарча кхачан предприятеша болх во беш хилара. Мах беча ведомстваца уж вIашагIтохаро гIулакх бокъалгахьа даккха мег.

Депутатий, комиссе члений цIерагIа ораторо тIахьийхар Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето республика халкъа боахама кулгалделга тоадара тIадерзадаь гIулакхаш къоабалделга.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Iалам лорадараи Iалама ресурсех пайда эцараи йолча комиссе председатела **В. Д. Аралина** предложени елар республике халкъа боахама кулгалдара хьажа, аьнна, хьачуенна структура дукхагIча даькъе могае, КПСС XXVII съезда решенеш кхоачашъеча баьккха лоархIам бола

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

ПАРТИЙНИ ВАХАР: ОБКОМА БАЛХА СТИЛЬ

ОРДЕРА ГОНАХЬАРА ПОАЛ

Цхьан письмос, цхьан хин тIадамо догIа ца деш санна мара, боккха хувцам бе йиш яц. Кхыдар да цхьан хIамах итташ-итташ болча наха яздеш хилча. Долче, майрра ала йиш я, — йолаш я чIоаггIа тахка езаш йола, газет юкъегIорта деза проблема.

Иштта хьахиннай ер тема а. Укх тIеххьарча хана Нохч-ГIалгIайчера бIаьш болча наха редакце яздаьд чубаха фусамаш йоацаш шоаш озача балах, квартираш дIа-хьа екъача нийсхо ца хиларах. Цу почтацара ткъаьх письмо хьа а херж, партe обкома хьалхарча секретараца В. Фотевца вIашагIкхета барт бир оаха.

МА ЦА ДАЙНА хIамаш а да — письмош, — е бегашта е цIенхаштта аьлар Владимир Константиновича, тхо дахкара бахьан шийна дIадайзача.

— ?!

— Фу лоархIам болаш да уж? — дIаходувц цо. — ХIанз берригаш а дийша ба, язде ховш а ба. ХIаьта критика е-м уж бокъонца ховш ба. Иштта дий из? ХьагучогIа, шо а цу гIулакха даьхка хургда-кх. Данне а дац республиках дикадар хьоахаделга. Хьаэцаргья вай из нах баха фусамаш хьалъяра проблема. Оаха программа кийчъяьй. ЦIенхаштта хьадех из кхоачашъяр.

Владимир Константиновича къамаьл дувц бIубенна а гIулакх довзаш а. Шаьрра хьадийцар цо фу дергда а маца дергда а. Эшаш хилча тайп-тайпара брошюраши документаши тIаухкача ший истола тIара цо сихха хьалохар йоагIаш йола справкаши сводкаши, ше аьннар цар чулоацамца бакъдора. Халонех дувцацар. Хьалхарча секретара яхачогIа, хIанз деррига а тийша да партийни комитета болх вIаштIехьбаккхэ харах. Хеталора, деррига а хила ма деззара да аьнна. Наха баха фусамаш хьалъяра проблема йолга ховш я, из къоа-таеш а я, корзагIбувла а садаа а бахьан дац. Из-м гайна-ганза хургдолаш хIама да.

ТIаккха тахан? Сево оттабаьб нах шоай гIайгIанех-балаех деррига адресегIа язде?

— Керттердар — Iалаьмате чIоагIа тоъаш яц нах чубаха фусамаш, — аргда гIишлош хьалъяра дешашка хьожаш волча обкома секретара Е. Тумсоева, цу даькъера хьал карардалийтад ала воаллаш санна, шерра кулгаш дIа-хьа а дохийтаргда.

ХIаьта, белгалдоаккхаргда вай, из хьал укх тIеххьарча иттех шерашка дикагIчарех хиннадац. ГIишлош ечара гIулакхаш дика лелацар. Хьокхамаш лохлуш доагIар. ИтталагIча пятилетке хьа ца еш юс бIаь эзар совгIа квадратни метр нах чубаха фусамаш. ЦхьайтталагIча пятилетке цу «карагIдаьннача» тIера кхы а 59 эзар квадратни метр Iоаяргья.

Иштта тIа-тIа алсамйоалаш хьахилар баха фусамаш эшача наьха Iалаьмате йоккха аргIа. Духхьал укх тIеххьарча цхан шера цига IотIакхийтар шийтта эзар саг. ХIанз очередагIа латташ 140 эзар саг ва.

ХIанз укх шера эттача хьалага а хьежа, 2000-гIа шу хьатIакхоачаш хургдар духьалъоттаде хьожаргда вай. Цу юкъа кхо бIаь эзар гаргга саг тIанхетаргва республике. Царна баха моттиг хилийтара 3,5 миллион квадратни метр фусамаш эшаргья. Царна IотIатоха еза хIанз очереде латташ болчарна эша 1,6 миллион квадратни метр. Хьахулар — 5,1 миллион кв. м. Из — эггара кIезигагIа. Иззал нах чубаха фусамаш хьаяра хIара шера юкъейоалае еза 400 эзар квадратни метр. Из фу яхалга да. аьлча, из да гIишлонхоша укх шера денз шоаш хьадер шозза алсамдаккха деза яхалга.

Царна дулургдолаш дий из? Тамаш я-кх. Цунна къаьгта дола тешал, новкъадале а — дIадахача шера баьча балха итогаш. Массанена хозаш из дIадолалуш: «Наха чубаха фусамаш хьалъеча сихха дIахьалхашка гIоргда вай! 194 эзар квадратни метр хьалъергья!» аьнна, дIа а кхайкадаь, тIаккха лаьрхIачох юхабаьлар укхаза. Тоаяь план — 182 эзар мара хиланзар. Из де а низ таанзар гIишлонхой. Из декхар 96 процент мара кхоачашдаьдац. Даха дог доацаш йисар хьалъе лийрхIа унахцIенон культура объекташ а.

ХIана? ХIана аьлча гIишлош еча сихха дIахьалхашкахьа дахара кийчъяь кIийле яцар укхаза. Цудухьа цхьан моттиге кхеста йолаелар чарх. ГIишлон конвейере тайп-тайпара кхоачамбоацараш бIарчча гурмат а хинна дIаэттар.

Аргда вай, кадраш хувцаялара гIулакх кхы вогIа да ца аьлча, ледарча гIишлонхой хьалех а бухсоццаш хьахулачунца безам ца хилар къоалех а хьакъоастаде хала да (хIара шера республике деча дерригача къоалех 20 процент гIишлон организацешка хул). ХIаьта совлен йоаю материалаш цу даькъе йиъ миллион совгIча сома маьха я.

Цхьаннахьа чудоагIаш да — къахьегам вIаштIехьбаккхар, масала, капвложенеш объекташка гIолла дIа-хьа тувсар, чакх ца йоахаш йиса объекташ, йиллача ханал тIехъяьнна объекташ, гIишлош во хьалъяр, телхаю дисциплина... ХIаьта кулгалдара экономически методаш, шоаш шоашта финансировани елга, боахама расчет юкъейоалаярах ерригача трибунаш тIара кIезига дийцадац. Бригадни подряда хьисапе болх беча дикагIйолча коллективай опыт бокъонца дIа-хьа йоаржайнц, каьхаташ тIа мара яц из.

Кхетадеш ма дий, цхьанна соцамо, цхьанна дикача плано хьалхашка латта декхараш къоастадергдоацалга. Цар уж декхараш отта мара дац. ХIара коммунистагара хаьдда болх хьабех цар. Перестройка Iомаду вай пайда боаца уйлаш ца е, кIоаргагIа уйла е, проблемаш къестаелга хьаькъалца чакхдаккха, гIулакх хьинарегIа де.

Нагахьа санна цу позицешкара гIишлош еча партийни кулгалдара стилага хьежача, цига дукха кхоачамбоацараш бIаргагургда вайна. Укхаза, хьалха санна, керттердар каьхатий низах тешаш хилар да. Цар боарамца белгалдоаккх, партийни организацешкеи къахьегама коллективашкеи организаторски болх «чIоагIбар». ГIишлон отдела болхлой, обкома секретарь Е. Тумсоев — объекташка наггахьа мара болхац. Шоай керттера декхар критика е бокъо хилар лоархIача цар, практически чоалхане проблемаш къестайнц, гIишлонхой вахаре хаьдда дакъа лацац. Тха къамаьл хиннарех дуккхачар йоахар шоаш обкоме гIишлон дешай хьакъехьа ладувгIара, новкъостал дара дехац, хIаьта аргIанара таIазар дара дех. ГIулакх тоадара новкъостал деш дац Е. Тумсоева шийна еш йола критика ца ловш хилар а.

ДОЛЧЕ, деррига а гуш да-кх: республике наха чуIе фусамаш хьалъеча гIулакх «телхачара» «тоадаларгахьа» леста тахан хIама дац. ХIаьта укхаза хьалха а санна, дефицит котъяргъя. Этта хьал, хетаргахьа, шийга диллача ла йиш йолаш да: Москва а цу сахьате хьал мича яьй. Новкъадар да дефицито деррига а ший кара дугалга. ХIаьта цо, ший аргIагIа кулгацIена ца хилара. Цо дефицита гонахьа харцон, киловзала, эхь-юхь доадара, наьха хьашташта «къайлагIа», «кхетабе хала бола» поал тувс.

Дега Iоаткъам беш тIаэц Грознера хьехархочун А. Зухайраевай письмо. «Кхетаде йиш я деррига а, — язду цо, — чоалхане хьал а гIишлонхой халонаш а. Цхьабакъда, геттара чIоагIа новкъа хул: закон хьа оагIорахьа долла-ше, квартира дукхагIа таронаш йолчунга кахьчача. Из магийта йиш йолаш хIама дац.

Сов сомдаь дувций-теш? Дувцац. Укх тайпара цифраш йолаергья вай. Масала, укх тIеххьарча шин шера хьежача аргIагIа латта хIара бархIагIвар квартирни учетера даIваьккхав жилищни хьалаш кхы тоаде ца эшаш хиларх, 1400 квартирни делаш Грозне кхоалагIа дакъа дар, оттаяь порядок телха а еш, оформлени яьй. Цхьаболчар вIалла документаш а дацар. Цул совгIа, 130 квартира еннай жилищни хьалаш тоаде ца эшачарна.

Из сурт дизза деце а, цо ма дарра хьагойт чуIе фусамаш екъача доаллар. Даггара телхаеш латта оттаяь бокъонаш бIарга ца гуш вар, бIаргаш дайна хила веза. Из ца ховш нийсденна хIама дий? Халахете а, дац. Цун анализ еча, из ма дарра довзача хана хьона хьахов бехктокхамеча болхлоша эхь-юхь а закон а гаргалонна, вовзара-везара, протекционизма, шоайла ма могга дIа-хьа гIулакхаш дара кIийлен тIа телхаделга.

Къахьегама ветерана Л. Цолоевас «Назрановский» яхача совхозе ткъаь итт шера доярка йолаш болх баьб, 15 бер хьалкхедаьд. Цун дезала хIара члена шиъ совгIа квадратни метр мара кхачац. Цхьабакъда, цун жилищни хьал ца а тоадеш, 104 квадратни метр долча ший цIагIа воIаца яхача партe Назрановски райкома хьалхарча секретара А. Мякиева наьна йиший Э. Оздоевай дар тоадир. Райисполкома секретара гаргарча сага ши цIа дола квартира новкъа хургьяц, аьнна, лаьрхIар.

Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене начальника Э. Исмайлова ший веший чуIе фусам тоаяр духьа укх тайпара комбинаци чакхйоакх. Цо ший веший шин цIенах латта квартира СМУ-5 начальника Абубакарова кхо цIа долчунца хувц. ХIаьта, тIеххьарчоа хIанз чIоагIа квартира эшаш хиларца, диъ цIа дола квартира лу. ЧИУС-а начальника ший юртхочун Гепертаева а йоакхо йир, бокъо йоаццаше, кхо цIа дола квартира а енна.

ЧИУС-а кулгалхо иштта майра хилара бахьан малагIа да? Харц хургдац, из дIа-хьа гIулакхаш дара «камаьрша» ва, вай аьлча. Масала, республика Министрий Совета Председатела заместитела «теркам тIабахийта хьажа», аьнна, дайтача письмон кIийлен тIа цо бокъо йоацаш квартира лу керттерча санитарни лора заместитела Умалатовна, хIаьта НГIАССР МВД дайтача письмон кIийлен тIа министерства ОКСа начальника Магомадовна квартира лу...

Республике цу тайпара гIулакхаш леладецц да. Къаьстта уж ду кулгалхой чуIе фусамаш тоаяра дешаш къестадеча хана. Из бахьан долаш порядок телхаечарна юкъе нийслу чуIе фусамаш дIа-хьа екъача дакъа лоацараш, жилищни законодательство а социальни нийсхо а лораяра тIехьа бехктокхаме бараш. Царна юкъе ба республика юстице министр И. Албастов, НГIАССР Госплана председатель А. Мальсагов, НГIАССР МВД пожарни охрана управлене начальник А. Щербино, «Грозтрубопроводстрой» треста начальник М. Мугадаев, комсомола обкома хьалхара секретарь Л. Касаев, республика прокурор А. Ростов, горисполкома председатела хинна заместителаш В. Спорыхина, А. Чабанов, иштта кхы дуккхабараш.

Цудухьа ца ховш нийсденна хIама дацар тхона массехказза е кица хазар: ваха атта да, шийна хьалхара лела а хьажа а ани йолчоа. ХIаьта из йоацачо фу де деза? Грозненски мехкдаьтта института доцента Д. Ахмадова санна бала ла беза. Из аргIагIа латтача наьха списказ тIа юкъе 1966 шера денз ва. ХIаьта цу юкъа из списка хьалхарча мугIарашка ваьннав: аргIагIа шоллагIа ва. Цхьабакъда, института ши квартира къоастайича, цун квартира ца яла лаьрхIар. Цо лакхе латтача организацешка из дош къоастаделга дийхар. ХIаьта ший аргIагIа горисполкома председатела В. Шамардина укх тайпара жоп делар: «Квартираш дIа-хьа йийкъай: Коммунистически ул. 3, 56 квартира йолча цIагIа — нов. Б. А. Григорьевна, В. М. Литвиновна квартираш еннай, цар мукъаялийтача квартирашка — новкъостий Р. Р. Хаджиеви, Н. И. Скиданови дIачубахийтаб. Закон толхадаь хIама дац. Гр. Ахмадов аргIагIа пхелагIа латт».

Шо теше а ца теше, гIулакх иштта да. Тхо бакъдар аьлча, цунах тешац. ХIана аьлча, Грознерча Ленински района прокуратурас В. Литвиновна ца йоаггIаше квартира ялар гучадаьккхад.

УЖ ТАЙПА моттигаш, къамаьл а доацаш, дукха я. ГIа мел баьккхача закон толхадаьча моттига тIакхоачар тхо. ХIаьта опыт, дикагIа болх вIаштIехьбаьккха моттиг дукха лийхар. Юххера а Грознерча ремонтно - механически заводе корайир. Укхаза бокъонца наха чуIе фусамаш хьалъяра йоакхо ю. Иштта йоагIача тайпара уж дIа-хьа а екъ. Укхаза нахах лочкъадаь цхьаккха хIама дац. Массанена бIаргагургйолча, хьалтох аргIагIа латтачар списказ. ХIаьта сага ше хIанз малагIча моттиге ва, тIаккха хьалхара вар дIаваьлча маслагIа хургва ха хала дац.

Автономни республика квартираш дIа-хьа екъача эггара чIоагIагIа эшар гласность я. Квартирана ордер хьан лургъя, массаза яхар санна, хьуладаь, наIараш дIа а къайле, къестаду. Профком барта а йоалайнй, администраце ше къестаду квартира хьанна елча бакъахьа я, малагIа ца луш тIехьавоаккхаргва, мала цу ира зеча сахьата кIезига - дукха гарга воалавергва. Жилищно - бытови комиссеш каьхаташ тIа мара яц. Укх тайпара практика а я: шоашта «эшача» сага лу квартира законагIа луш я алийтар духьа, аргIагIа латтачарга оалийт оаха из тхоайла хьалха воалийт.

Цу квартирни гIуртаца малагIа гIулакх да административни органий? Компетентни комиссеша жоп лу: цхьаккха а дац. Уж, вешта аьлча, юстара латт. Прокуратура наггахьа мара жилищни органаш беча балхага хьажац, жилищни дешай хьакъехьа тIаийеча правови акташта тIехьа мела тIахьожам лоаттабу. Судаша кхоачамбоацараш гучадахара тIадерзадаь цхьаккха хIама дийц. Цхьа дош къоастадаьдац выездной заседане. Укхаза частни определени елга а лоархIаш дац.

Общественни правовни органаша шоайла, дIа-хьа леладеча гIулакхех дувцаш ер масал доаладергда оаха. Облсовпрофа председатела Г. Олейникова тхо официально тешадир, прокуратуре бокъо йоацаш дIалийцача квартирашкара нах араба-харах дола 63 дош ше дIачуденна хиларах. ХIаьта прокурора А. Ростова, цо дийцар бакъдиизар: «Облсовпрофера жилищни законодательство телхаярах йола материалаш АССР прокуратуре хьачуяьхкаяц». Хьалахал, хIаьта, бехке вар малав...

Деррига жилищни дешаш къестадеча ший хоадамбеш дола дош ала мегаргдар республика Министрий Советон, цун председатела М. Керимовен. Цхьабакъда, цар из алац! Дукхачар къамаьл деш, белгал ма даккхара, Муса Абдурахмановича принципиальности гIулакхаца хилари таац. Цунна каст-каста, дукхача сахьаташка заседанеши совещанеши чакхйоахаш хиларах хаьдда дешаш къестаде низ дIакхачац.

НАХА чубаха цIенош хьалдара сфераца дувзаденна дешаш юххьанцарча партийни организацешка, партийни комитеташка, цу даькъе обкоме дувцац, аьнна, тхоапита къа тIаэцаргдац оаха. Вешта, цар-м тайп-тайпара мероприятеш чакхйоах, тIанйю решенеш. Цох хьахулаш дар хайра хIама дац. Ховш махиллара, из белгалдаьккхар КПСС ЦК-рча КПК комиссе а.

ХIаьта деша маIан духьал во тIахьожам хиларах лаьтта Iац. Дувцачунней гIулакхаи юкъе кастkaста юкъ ехк партийни болхлой позице, кIаьдагIа аьлча, цар либерализмо. ДукхагIча даькъе из дувзаденна да партe обкома хьалхарча секретара В. Фотеева ше леладеча гIулакхашца, белгалъяьккха лини чакхъяккхара, негативни гIулакхашта мах белга тIагIертга а леррагIа а чакхдаккхац цо.

Цхьа шу совгIа хьалха тха газето критика йир «Чеченингушвино» объединене хьалха хиннача кулгалхочоа А. Коневна цун отраслера гIулакхаш во хиларах, цхьаккха правило теркал а ца еш, цо квартираш дIателарах. МалагIа реакци хилар цунах? Обкома хьалхарча секретара ше редакце телефон а теха критика тIаэцанзар: дерригa а доаццаше дагалаьца хьадаь хIама да, аьнна. Бакъда, цул тIехьагIа ше деннача жопа тIа цо мукIарал ду, квартираш дIаекъача Конева тIахьожам а лоаттабаьбац, из дош тесса дита а хиннад, яхаш. ХIаьта цунна тIехьадоагIар фуд?

Техкар оаха, масала, Грозненски чхьагIара - коньячни комбината болхлочо Н. Магомадовас квартира мишта ийцай. Юххьанца райисполкомагара ши цIа дола цхьа квартира ех А. Конева гостиница-на-общежитена лаьрхIа: дукха ба кхычахьара шоаш долча уха викалаш, аьнна. Цул тIехьагIа пхи бутт баьлча цунна эшаш яц гостиница-общежити, хIаьта цунна эш «КамАЗ» яхача машинашта гIулакх деча специалисташта служебни квартира. Цхьа кIира даьнначул тIехьагIа А. Конева из Грознерча чхьагIара - коньячни комбината дIалу. Цун директора К. Багаева из шийга дIакхоаччаше соцаду (хIаьта из профкомо хьал а лоац) практически шин дийнахьа мара болх ца баьча Н. Магомедовайна из квартира яла. Кхы мичахьа яйнай шоана из санна ираз долаш нийсъенна моттиг?

ХIаьта ер я комментари ца эшаш йола цхьаькха факт. Газета тIа материал ара а ялалехьа, партe Ленински райкомерча парткомиссе лаьрхIадар уж деррига гIулакхаш бахьан долаш Конев партийни бехктокхаме оза, тIаккха партe обкомо из дош партe райкома бюро ца дийнача бакъахьа хеташ ше йолга дIахайтар.

Наха баха цIеноеш дIалекъача, кIаьдда аьлча, порядок ца хулийтача кулгалхой мах беча принципность ца хиларах. боккха кегар хьахул. ТIаккха аттагIа хул бакъдолчунна тIерадовла, законаши ший хьашташи кегаде, дукхагIйолча хана духхьал шоашта болча аьттонна деχох дикагIчоа тIехьара чакхдоаха гIулакхаш да ала.

Партe Назрановски райкома хьалхара секретарь А. Мякиев, цкъа санна дукхаза партe обкомо бехктокхама кIалхараваьхав. Районе харцахьа квартираш екъара гIожагIйола факташ хьагучаяьхача, обкома бюрос юха а лаьрхIар: парга райком ше хьажийта. ХIаьта из хьежар. Цун бюрос мукIарал дир, фактагI хилара, белгалдаьхар де цезараш. Царех а райисполкома председатела заместитела Тимурзиевана бехк барах а хоам бир КПСС обкоме, районни газетага. ХIаьта деррига. тIехьагIа гуча ма даллара, харцхиннадар. Цох дийцар «Сердало» газета тIа. ХIаьта, тIаккха а сацанзар А. Мякиев. Цо цу сахьате обкоме йохьийт опровержени... Расчет тешаме я: хIанз а хIама ца хулаш чакхлала мегаций?

ИШТТА кеп увттаяра опыт — кхераме опыт. Хетаргахьа, перестройкана цул кхерамегIа хIама дац. ХIана аьлча, нийсачоа тIера довларо, бакъдар хьал ца лацаро тед эргалоний овлаш, «портфель йолча хьакима» фуннагIа дулургда, из бекхам боацаш вусаргва, аьнна, хетадолийт. ХIаьта, мишта кхетаде деза, республикера тIеххьарча хана нийслу гIулакхаш? Дукха ха йоацаш редакце кхаьчар письмош. Авторашa хоам бу, республике гIишлон хьалъеча приписказ еш хиларах. Деш дола хоамаш бакъда е дац хара телефон техар оаха статуправлене начальникага П. Гребенщиковга.

— Бакъда, — жоп делар Петр Алексеевича, — приписказ яьй. Отчета юкъера дIаяьккхай наха чубаха хьалдеча цIеной итт эзар гаргга квадратни метр. ДIахо а проверка еш я.

Къамаьл чакхдаьлар. ХIаьта тхо уйлангахьа дахача дагIийсар. ДIайодаш йий-теш республике перестройка е тIа-тIа дукхагIа Iаьдал шоай кара лоацаш латт - теш баргал еттача низаша?

А. ГРАЧЕВ, А. ШИНКИН.
(«Правда» спец. корр.)
Нохч - ГIалгIай АССР.
(«Правда» газет. 1988 шу, 10 апрель).

КПСС Центральни Комитете

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIон тIа).

айделга Iалашдац. Чурча гIулакхий, прокуратура, юстице, судий органаша шоай болх хIанз ледара эргабоаккх, зуламаш дарца лоаттабеча къовсаме шоашта дIатIадехка декхараш дизза кхоачашдиц, къахьегамхой, шеррача советски общественноста новкъосталах мела ког гIортолга ю. Милице, следственни органаша во болх беш хиларах, советски наьха шоай а доалахьен а бокъонаш во лораеш хиларах дола дукха письмош ух центральни партийни, паччахьалкхен органашка.

Этта хьал тоадара партийни, советски, боахамий, правоохранительни органий, общественни организацей оагIорахьара кхы тIа эффективни, нийсса вIаштIехьдаьха гIулакхаш чакхдаха дезаш хилар белгал а даькха, КПСС ЦК-с союзни республикай Компартей ЦК-ай, партe крайкомий, обкомий, окружкомий, горкомий, райкомий теркам тIаэзар, зуламаш дара гIулакхий хьала мах беча салоIам баь Iелгеи бе-башха ца хеталгеи хила йиш йоацалга. Партийни комитетийи общественни активийи болхлоша шоай болх бIарчча хьанйцача зуламаш дара боарам лакха бусаш хилар теркал а деш бе беза. Уж дикагIча оагIорахьара хувцамаш, керттерча даькъе, порядоки дисциплинеи чIоагIъярах, корта бохабу малар меларца къовсам лоаттабара болх чIоагIбарах хьахиннад, хIанз а зуламаш хьахулийташ дола бахьанаши хьалаши дIадахара, къаьстта производстве, быта сфере, кагирхоштен кхувшбоагIараштен юкъе овлангара хувцамаш делга Iалашдаьдац.

ХIара партийни комитета, этта хьал теркал а деш, хьалхадаьккхад бокъонаш телхаяра гIулакхий хьала кIоарга анализ елга, дIахо законность чIоагIъяра тIадерзадаь эшаш дола де дезараш вIаштIехьдоахилга, леррагIа кхоачашделга. Партийни органаш декхарийла я хIара городе, районе, къахьегама коллективе КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленума установкашка хьежжа правопорядок чIоагIъяра, бахача наха юридически дешар Iомадара, советски законашеи социалистически моралеи дIадехараш кхоачаш ца деча наха индивидуальни воздействи яра тIаберзабаь шерра организаторски а политико - кхетам балара а болх бара йоакхо е. Из деча хана къаьстта хьалъайбе беза юххьанцарча партийни, профсоюзни, комсомольски организацей лоархIам. ХIара коллективе наха бе башха ца хеташ болх бара, дисциплина ца хилара, бокъонаш телхаяра никъ бехкаш дола принципиальни, доаггIар хьадехара хьал хьадара лоаттабеча къовсама хьалхарча мугIарашка хила беза коммунисташи комсомольцаши. ЛорзагIа а ца бовлаш, чакхдаккха деза нийрча гIулакхаш гучадалийта коммунисташта уголовни порядке таIазар дара, уж партe мугIарашкара дIабахара хьакъехьа КПСС Уставо дIадехар.

Зуламаш дарца къовсам лоаттабеча цIенхаштта кхоачамбоацараш хиларах бюрошта, партe обкомий хьалхарча секретараштa, Джамбулски (н. А. К. Жакуповна) Запорожски (н. А. П. Сазоновна), Марийски (н. Ч. Гедженовна). 1987 шера уж областаш правопорядок, социалистически законность лораяра даькъе къаьстта воча хьал тIа хилар теркал а деш, партe Центральни Комитето бехк баьккхаб.

Союзни автономни республикай Министрий Советашта, халкъа депутатий краевой, областной, окружной, городской, районни исполкомашта социалистически доалехьеи, общественни порядоки лораяра законаш кхоачашдара ерригача къахьегама коллективашкеи гражданаш бахача моттигашкеи организаторски болх чIоагIбелга могадаьд. Кхелетараша правонарушенеи ергйоацаш, кхувшбоагIараш луш бола кхетам овлангара хувцара, халкъа образоване даькъе мехка хулаш латтача перестройка луш йолча таронех биззагIа пайда эцалга хиланза дарг дац. КхувшбоагIарий гIулакхашта йолча инспекцешеи, моттигерча Советий массазарча комиссеи, халкъа самодеятельни органашеи дешара заведенешеи доал доаца бераш ца хилара тIехьа беш бола профилактически болх дикагIа белга хьадеха деза. Иштта бехктокхам лакхбе беза йоаггIаш йолча органий а гIулакхаш тIарча наьха а общества духьала во оамалаш лелаеча къаьст-къаьстача кхелетачунца кхетама болх беча хана.

Партe Центральни Комитето белгалдаьккхар, дисциплинеи правопорядоки чIоагIъярца ювзаеннача общественни формированешта теркам тIабохийталга дукхача моттигашка бокъо йоацаш мелдаьлга. Цунца дувзаденна соцам тIа белгалдаьккхад, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органаша деррига а деза, шоай лоIаме йолча халкъа дружинай, новкъостий судий, порядок лораяра общественни советий, наьха общественни самодеятельноста ерригача органий система хьинар цIенхаштта из болх тоабара тIадерзадара, аьнна.

КПСС ЦК лерхI, зуламдарах лийца чубехкаш бола нах леррагIа кIезигбара хьалашка бокъонаш телхаяра профилактика еча а бокъонаш телхаяьраш нийсача наькъа тIа бахара а общественни органий, къахьегама коллективай тIа-тIа а бехктокхам дукха боккхагIа хулаш хилар. Укхаза къаьстта теркам тIабахийта беза уголовни яь суд текха баьннараш, общественa пайдане болх бе ца тугараш, иштта балха боаца гражданаш балха дIанийсбара хьакъехьарча законодательствас дIадехараш цIенхаштта кхоачашдара. СССР чурча гIулакхий Министерствана, СССР Прокуратурана, СССР юстице Министерствана, СССР Лакхехьарча суда могадаьд зуламашца къовсам лоаттабеча хана цар балха юкъе нийслу кхоачамбоацараш дIадахара дикза дарг мел доацар де, гIулакхаш вогIа лела участкаш хьагуча а йоахаш, правоохранительни, паччахьалкхен кхыча органий а общественни организацей а низаш правопорядок лораеча хьахинна негативни тенденцеш цIенхаштта дIаяхар духьа кIоаргга аналитически болх бара къаьстта теркам тIа а бахийта.

Партена хетачогIа, правоохранительни органий хIара болхло советски законаш цIенхаштта лорадара, правопорядок чIоагIъелга бехктокхаме хетара, наьха хьашташтеи дIадехараштеи теркам тIабохийташ хилара масал а хинна дIаотта веза.

Правоохранительни органий кулгалхоштеи партийни организацештеи, СССР МВД чуйоагIача политорганашта тIадиллад болхлой профессиональни говзал лакхъелга, шоай служебни декхар кхоачашдечара цар инициативеи бехктокхами лакхбелга, правонарушенешта профилактика ярца бувзабеннача цар балха тIа хаьдда гIулакхаш хулга хьадехар, зуламаш ханнахьа хьагучадахар, къаьстта доккхийдараш, правонарушенеш яьрашта, социалистически законносто дIадеххача тайпара, лорзагIа ца доалийташ таIазар делга Iалашде. Корта бохабу маларaш мелараx деча зуламашца, самогон даккхарца, наркоманеца, общественни дисциплинеи порядоки телхаярца цахаддаш къовсам лоаттабелга. Законность чIоагIдеча нийслуча проблемаех прокуратураи судеи органаша партийни комитеташка каст-кастагIа хоамаш де дезалга, паччахьалкхен органийи гIулакхаш тIарча наьхеи цIерагIа частни определенеши предостереженеши яра шоай бокъонех цар шерагIа пайда эцалга, зуламаш дара аьттуз боалийташ дола хьалаши бахьанаши партийни советски органашца цхьана, шеко йоацаш, дIадоахалга динза дардоацаш лаьрхIад.

ШийтталагIча пятилетка шера план канал хьалха кхоачашъяра, XIX Ерригсоюзни партийни конференци хьалхадолла дена кийчдаь накъабахара доккхий социалистически декхараш тIанйцад «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни завода болхлоша. Уж толаме кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяьча болхлоех бIаьш бараша башха-дика производственни хьокхамаш а доахаш, тIеххкхоачашду шоаш тIанйца социалистически декхараш. Царех цаI я намотчица, коммунистически къахьегама ударник Гаргадзе Инна Николаевна. ВорхI шу да цо укхаза къахьега. Ший балхах тIехдика кхеташ я из. Цунна уж вIаштIехьдоал хьара сменагIа нормаш 135 — 140 процент кхоачашъе.

ТIехдика балхах кхеташи башха-дика организатори хиларах тарра бригадиралла хьожаяьй из.

Иштта дика болх а беш, шийна хьалхашка латта декхараш массаза а цIена кхоачашдеш я намотчица Захарова Светлана Анатольевна. Предприяте кагирхой хьехамчех эггара толашагIъярех цаI лоархIаш я из. НагахьаI шу дIадайнийтац цо массехк кхьа говзанча ца кийчвеш. Кхьана коммунист тарра хьинаре къахьегара массаза а хьехам телаш я Светлана Анатольевна.

Хьинаре къахьегарал совгIа. доккха дакъа лоац цо юкъарча балха тIа а. Массаза а цIена кхоачашду цо комсорга, КПСС Октябрьски райкома члена декхараш а.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) намотчица С. Захарова, бригадир И. Гаргадзе.

И. ПЛИЕВА сурт.

САТЕМ БОАЦА САГ

Тха даккхара, жа дорстадара иттлагIчеи цхьайтталагIчеи пятилетка планаш диъ шера кхоачашийр Сунженски района ЦIеча Эскара цIерагIча колхоза Карнукаев Эльмас кулгалдеча жа леладерий звенос. Иштта хьаьнала къахьегарах боагIа мах а баь, «За трудовую доблесть» яха медаль елар Карнукаевна.

Толаме дIайолаяьй карара пятилетка а. Масала, соахка план 3,8 килограмм йолаш, хIара устагIа тIара 4,7 килограмм тха лергар, дулха дIабенна царех хIарабар юкъера лаьрхIача 30 килограмм йолаш хилар, е планал ши килограмм дукхагIа.

Эльмана а цунца цхьана жа леладеш болча кхычарна а иштта овсаре къахьега мишта, малагIча таронаша вIаштIехьдоалийт дувца безам ба.

Ткъаь иттлагIа шу да Эльма жа леладеш вола. Цу юкъа йоккха балха опыт Iоаяьй. ТIахьежача а хов цунна, моллагIча устагIагара хьал. Цамогаш хилча цунна дарба де, дулх дукхагIа тIакхетийтара жа мишта кхаба, маца, мича доажаде деза хов. Из деррига кхетадеш хургболаш Iомабу цо шийца болх бераш а.

— Кхаш леладечо, масала, керттерча даькъе бIаьсти, аьхки, гурахьа бу болх. ХIаьта оаха хIара мероприяти лоархIаме а йолаш — диззача шера тIеравала йиш йоацаш, — дувц Карнукаев Эльмас. — Жа дахкачул тIехьагIа осеменени ю, тIаккха цар Iодаь Iоахарий унахцIена, низ болаш хургдолаш кхоаб, доажаду, дарба ду. Царех моллагIа цхьа гIулакх чакхдоаккхаш мело йийча, деррига дох, хьалха даьр а пайда боацаш дов.

ГIулакхах дог лазаш ва Эльма. Новкъостий а тешаме ба цун. Цунца цхьана дезала подрядагIа къахьегаш ба цун сесаг — Хатимат, воI — Мохьмад. йоI — Кайпа, Советски Эскаре гIулакх де вахача воIа Ильяса меттел болх бе соахка хьаийца Дадуев Мувса. Жа Iула ше цхьан юкъа тIераваьлча а саготдеш хуландаь, укх тIехьарча итт шера салаIа ваха хиннавац Эльма. Соахка отпуске ваха ха хьатIакхаьчача, санаторе салаIа мах боацаш путевка елча а, ца водаш цIагIа висар. Лоацца аьлча, беррига сакъердам а салаIар а балхаца да цун.

— Жа Iангара доахаш йола юкъ къаьстта хала а бехктокхаме а хул жа леладерашта, — йоах Карнукаева. — Цудухьа из ха хьатIакхачалехьа, цунна ма хулла дикагIа кийчо е гIерт тхо, кхычар, масала, доакъарца новкъостал дергхиларга са а ца тувсаш, хIаьта тIехьагIа «сагIа» деха дезаргдоацаш а. Дагалаьцар, оахош тхоашта хьалхашка оттадаь декхар кхоачашде карагI а доал.

Цо яххача тайпара да а да из. Масала, соахка духхьал шоай коллектива низаца 250 тонн йол Iалашъе лаьрхIадар. Жа лерга доахаше а мел йола таро оарцагIъяьккха дагалаьцар кхоачашде болабелар. Ца хьокхаш йитацар кхыметтел каналий, наькъий йистошкара, хьун оасашкара буц. Кийчъяь йол тIеххьара эзача, кхо бIаь тонн совгIа хилар. Цул совгIа, подрядагIа доакъар Iалашдеча бригада механизаторашца хьалххе баьча бартага хьежжа, цар 224 тонн силос еллар кошара юххе. Из жа Iангара дахара эшачул а дукхагIа хилар.

Цхьабакъда, шортта да, аьнна пайда боацаш доадац доакъар. Цунна кхом бе гIерташ, цкъаза лоа диллалца доажаду жа. Лех дукхагIа буц йола даьгIенаш.

— Хьун оасашка, каналий йистошка хул из цу хана дукхагIа. Уж санна йола моттигаш белгал а яьхе, аьхки кулг ца тохаш ют оаха, — дувц Карнукаев Эльмас. — Цхьабакъда, ца ховш хилча, зе мара пайда бергбац цу хана жа доажадаро. Масала, йиш яц баьца тIа тхир, йис уллача хана уж арадаха. ХIана аьлча, иштта йола буц йиача пехкашта лазар кхийта цамогаш хила мег жа. Лоацца аьлча, моллагIа болх чакхбоаккхаш мело е, мекъа хила йиш яц. Хьайбай продукци дукхагIа яккха, цунга дIадодар лохде декхарийла ду тхо коллективни подрядагIа болх беш хиларо.

Соахка баь 857 жий ба Эльмас хIанз лелабеш. ТIанйца декхар — хIара устагIа тIара соахкарчул ах килограмм дукхагIа тха а лоргаш, из паччахьалкхенна дIадалара карарча пятилетка кхаь шера план XIX Ерригсоюзни партийни конференци хургйолча дийнахьа е. Цу ханна кхоачашъе лаьрхIад дулх дохкара шин шеран нийс беттаи план а.

— Тхоай таронаш а лаьрхIа, чакхдаккха низ дIакхоачаргболга ховш, тIанйцад оаха социалистически декхар, — йоах Эльмас — Оаха дег тIара къоабалдеш, нийса гIулакхаш да тIеххьарча хана вай мехка чакхдоалараш. Ла йиш яц иждивенчески уйлаш йола, кхычар хьакъ дуаш баха безам бола нах. Цхьабакъда, къахьегама тIера болча, толамаш доахаш болх бе гIертача наха низ дIакхоача новкъостал де деза, морально а материально а уж белгалбоахаш, цар къахьегама а быта а хьалаш вIаштIехьдахара хадданза йоакхо еш.

Халахете а иштат из наггахьа мара деш дац хIанзарчоа цу колхозе. Сунженски дукъа тIа, колхоза правленена, нах бахача кхыча юрташта гаьнна юстара я Эльмас ший новкъосташца жа леладу моттиг. Цудухьа цIагIа эша хIама эца аха ха а хилац царга, хьабе хадданза болх болаш. Иштта из доллаше, эшачунца уж Iалашбара хIанзарчоа кIезига йоакхо ю колхоза правлене. Автолавка эггара дукхагIа, шера цкъа мара хилац цига. Из еча массе хана цу чура хьаэца пайдана хIама хилац—гIаьленаш, мерзеи минеральнии хий ца лаьрхIача.

Ткъаь ялхайтта шу хьалха хьалдаь тиша да Карнукаев ший дезалца чуваха цIа. ЦIа аьлча — горинг. Шоай чотах хIара шера тоаде дезаш хул из. Хадданза из болх бань баргбий уж? ГIишлон материалашца гIо доре а дацар хIама.

Шерагара шу мел доал тIакхет колхозе леладу жа. ХIаьта уж доажадеш йола даьгIенаш хувцалуши тIакхеташи яц. Наха шоай доалахьара доахан леладеш а я уж. Цунца цхьана, цига кхы тIа буц дIайийна, е из дика гIа дегIайоагIаргйолаш минеральни удобренеш тайса даьгIенаш тоаяра хIанзалца даь хIама дац.

Цу хьалашка иштта хьаьнала къахьега Эльмана, цо кулгалдечарна карагIдалар турпалал а да.

Жа дахка доладелча денз леладе соахка уж хьанйцача ший виIийна Iимрана новкъостал деш ва из хIанз. Даь къахьегама новкъа ваха дага ва лакхе вийца шоллагIвола воI — Ильяс а.

М. ХАМАТХАНОВ.

БархIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча

Совета бархIлагIа сесси

ЭКОНОМИКАНА ДОАЛДЕЛГА ЭРГАДОАККХАШ ТОАДЕ

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

гIа хургба цунах. Цунца цхьана комиссе белгалдоаккх, кулгалдара къаьнача схема тIа санна, хIанз хьажа хьачуенначу тIа а министерствай, ведомствай, советски боахамийи органий балха тIа Iалам лорадара санна дола лоархIаме дешаш теркал ца деш дусаш хилар. Из бахьанце Iалам лордарен Iалама ресурсех бизза пайда эцалгеи санна дола дешаш комплексни кхоачашдац.

Комиссе предложени лу: КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцамга хьежжа, республика Iалам лорадара гIулакх овлангара денз хувцара Нохч-ГIалгIай АССР Iалам лорадара комитет вIашагIйоллара хьакъехьа.

Из чIоагIа лоархIаме да. ХIана аьлча, Iаламах пайда эцара хIанзара система бе-беча ведомстваштеи Iалам лорадара функцеш сов дукха дIа-хьа йиикъа хилари бахьан долаш, боахам лелабелга хано дIадехарашка хьежжа дац. цо производствана интенсификаци елгеи экономика дегIаухалгеи юхатетт.

Из проблема радикально къоастаяра, хоадам бу депутата, эшаш яц дуккха мах а телаш хьалъеш йола очистной а цуппа тарра дола а гIирсаш, лакха технико-экономически хьокхамаш хургдола, отходаш кIезига е вIалла отходаш хургйоаца производство хьакхоллара йолча производствении процессашта перестройка ергйола гIулакх эш вайна.

Кагирхошта кхетам балара даькъе нийслуча проблемех дар халкъа образованеи, культуреи, спортеи Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссе председатела депутата **С. И. Самойловай** къамаьл. Халкъа образовани, аьлар цо, экономически социальнии прогресса хоадамбеш йолча факторех цаI санна, дукхача хана денз хьаIоаяь адамлен духовни ганз дегIакхувлалга лорадара, ноахалгара ноахалга довзийтара средство санна паччахьалкхен политике керттера а хинна дIаотта еза.

КПСС ЦК февральски Пленума дешара системана кулгалдеча ши тенденци белгальяьккхар: доалдара центрашта юкъера ведомствении йовкъаш дIаяхара лохера звеньяш ма хулла дукхагIа шоай лоIаме хила гIертари. Просвещене министерствои Нохч-ГIалгIай АССР профтехобразоване комитети керте а латташ хинна халкъа образованена доалдара система ма хетта пайда луш яцар.

Доклада тIа йоалаяьча структура паралеллизм дIайоаккхаргья кулгалдара персонал кIезигъяра гIо дергда, из бахьанце тоъаш боацача преподавателашца школаш Iалашъе йиш хургья. Культура министерства, кинофикацеи кинопрокатеи комитета кулгалдара цхьан органа — Нохч - ГIалгIай АССР культура министерствана чуйоагIаш хиларо коммунистически кхетам баларах бахача наха культурни гIулакх дараи лоархIам айбергба.

Къамаьл ду НГIАССР бытовой гIулакхаш дара министра, депутата **Р. И. Зыгаловас.** Цо йоах, доалдара перестройка еча боккха теркам тIаухийт лохера звеньяш чIоагIъяра, белггала аьлча, районни яр чIоагIъяра. Из гуш да, оаха могадаьраш тIара а. Республика хьалашка тIехъяьккха централизации специализации яро эшшаш йола эффект лац. Дукха хайоацца Астрахански областе хилар со, хоам бир депутата. Цига районашка кооперацегIа деррига а гIулакхаш ду областной специализированни объединенеша.

Из ишта дале а, отраслана доалдара перестройка цIенъяь чакхъяларга а ца хьежаш, оаха аллха района предприятей кара дIаденнад хIамаш тегалгеи царна ремонт елгеи, кога гIирс, сахьаташ, автотранспортни средствашш тоаелга, фотои прокатеи гIулакхаш делга. ХIара районе бахача наха чуIе цIенош хьалдара, царна ремонт яра, автотранспортаца (мовхьаш дIа-хьа кхухьаш) юртбоахама даькъе (бешамаш оахаш, гаьнаш йоIаш, доахан доажадеш), кхыдола гIулакхаш де могадаьд. Районни предприятеш чIоагIъяра болх бе лерхIаш да.

Республика агропромышленни комплекса ерригача звеньяшка тахан управлене кердача методашка довлара тIадерзадаь балхаш чакхдоахаш да, аьлар НГIАССР Госагропрома председатела хьалхарча заместитела депутата **М. А. Арбиева,** КПСС ЦК июньски Пленума решенегIа йоаггIача тайпара, дIайодаш я организационни структурашта перестройка яра процесс, управленчески декхараши функцеши юха дIа-хьа екъалга. Цу балха цхьа лостам — дублировании параллелизми ца хилийтара сов йола звеньяш дIаяхар. Агропромышленни комплекса керттера звено — колхозаш, совхозаш, промышленни предприятеш — чIоагIъяра концентрации специализации елга, интеграционни процессаш дегIаухилгеи кIоарглулгеи IалашдергдоIа хьалаш царна хьакхоллара тIаерзаяь я перестройка.

Шерра яржаш латт Iилман - производственни боахамашта юкъереи объединенеш, агропромышленни комбинаташи фирмаши, производственни Iилман - производственни системаш.

Уж де дезараш кхоачашдеш, Сунженски РАПО база тIа оаха вIашагIъеллай Тульски областерча «Новомосковскийчун» тарра йола «Сунжа» яха агропромышленни объединени, цунна шерра доал ший кара дIа а луш, дерригача доакъошка интеграци елга дIахо йодача хана кIоарг а дергдолаш.

ХIанз кийчъяь я республика госагропрома аппаратан цун районни звеньяштеи овлангара перестройка яра предложенеш. Комитета отделаши кхыйола подразделенеши нонагIо дIаяха, хьамукъабаьнна 30 процентага кхаччалца бола болхлой производстваи гIулакхаш дараи сфере цига лакхаш дараи сфере балха дIатIабахийта лаьрхIад.

Доалдара кердача хьалашка агропромышленни комплексана перестройка яра балха тIа дукха проблемаши къоастаданза дешаши да. Керттерчарех цаI — колхозаштеи совхозаштеи материально - технически, ремонтно-технически агрохимически гIулакхаш делга овлангара тоаделга. Цудухьа хьалхxе яь заявкаши фондаши йоацаш, оптови мах лелабарга яха, белгалъяьхача предприятей база тIа «Агропромсервис» яха кооперативаш вIаштIехьъяха лерхI.

ГIишлошъяраи гIишлонматериалий промышленностаи йолча НГIАССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссе председатела депутата **Н. И. Айдинова** белгалдаьккхар, мохк социально - экономически дегIабарсихдара тIаерзаяь парте XXVII съездеи цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумийи установкаш лоарзагIа ца довлаш чакхъяхаро вай общества дерригача доакъошта мел кIоарга воздействи ю перестройка хьалхарча этапо хьахьекха хилар.

Хьал чоалхане дерз керда боахама механизм балха юкъейоалаяь йоллаше, хIаьта керттердар паччахьалкхен предприятех дола Закон тIаэцар ма дий, дуккхайолча министерствашеи ведомствашеи дуккхача моттигашка хозрасчета принципех доацаш, хьалха санна, леладу гIулакхаш. Масала, укх шера птицефабрика бройлерне инкубационни фуашта эшаш бола гIирс ца хилар бахьан долаш (хIаьта из г. Ленинградера ма кхухий) 5 эзар тонн дулх мара доаккхаргдац, амма республика госагропромои Госпланои цунна лаьрхIа госзаказ оттадаьд 5900 тонн дулх даккха. Кхоачашъюлургйоаца план оттаяро коллектива балха новкъарле ю, укхаза цхьаккха а хозрасчети самофинансировании юкъейоалаелгах дувцалга а яц. Фабрика къахьегама коллектива совето цу деша хьакъехьа цкъа санна, дуккхаза а дийцад ерригача инстанцешка, бакъда, таханарча денга хьакхаьчад из дош къоаста ца деш.

САГА ЙОАКХО ЕЛГА — ТЕРКАМА ЮКЪМОТТИГЕ

НГIАССР жилищно-коммунальни боахама министра депутата У. А. Арснукаева отчет

Бахача наха жилищно-коммунальни гIулакхаш деча нийслу кхоачамбоацараш дIадахара даькъе НГIАССР жилищно-коммунальни министерства балхах отчет а луш, къамаьл дир министра депутата **У. А. Арснукаева.**

1985 шера март бетта Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе, аьлар цо, вай республике бахача наха жилищно-коммунальни гIулакхаш делга тоадара тIанйцаяр йоккха программа. Цул совгIа цу лешаех лаьца тIанйцабар КПСС обкома бюро, Министрий Совета, РСФСР Минжилкомхоза коллеге соцам. Уж документаш оаха беча берригача балха тIа ларде лийцар.

Халкъа боахама моллагIа кхыдолча даькъа санна, подразделенешта а тIехьа, лаьрхIа оттаяь паччахьалкхен план я жилищно-коммунальни служба а. ДIадахача кхаь шера гIулакхаш дара юкъарча боарама план кхоачашъяьй 101,5 процент. ЙIовхала энерги дIаялара план 106 проценти электроэнерги — 103 проценти хилар. Горэлектротранспортаца пассажираш дIа-хьа кхувлара план 100,2 процент кхоачашйир. Гостиницаша гIулакх дара план а толаме кхоачашъяьй.

Городаш а районцентраш а тоаеш кхаь шера пайда ийцаб 26,1 миллион сомах, планагIа пайда эца безаш хиннар 24,3 миллион сом мара доацача.

Нах чубахача цIеношта капитальни ремонт яра хьахьожаяьча средствах кхаь шера пайда ца эцаш дисар 644 эзар сом, капитальни ремонт яьчул тIехьагIа дIана луш дисад 5 эзар квадратни метр дола цIенош.

Ховш ма хиллара, министерства еррига подразделенеш айхха шоайла ювзаенна а цаI шоллагIчунна, накъайоалаш а я. ХIаьта а дерригача даькъа йоакхо яра ший тайпара йола юкъмоттиг а хинна латт бакъонца ала йиш йолаш я нах бахача цIеной фонд. Министерства баланса тIа да ши миллион квадратни метр гаргга нах баха цIенош. Царех цхьа дакъа тиша цIенош да, дуккхадараш эша хьалаш долаш дац. Технически даькъе уж тоадаь хилийтар, ца дохийташ литар, нийса царех пайда ийбар, планово-предупредительни а капитальни а ремонташ яр — керттера декхар да жилищни боахама управлене. Халахете а, уж дешаш къестадеча дукха кхоачамбоацараш да. БоаггIача боарамагIа бац профилактически болх, бизза пайда ийбац нах бахача цIеношта текущи ремонт яра хьахьежаеча средствах.

Материально - технически Iалашо елга во лел отрасле. Массаза а ца тоаш я тхона цхьайола оборудовании материалаши. Цхьадолча керда хьалдаьча цIеношка даь гIишлон балхаш во да, цар чу нах баха болабеннача хьалхарча юхьигах сакхаташ нийсдаларах кхы а халагIча хьала тIа отт тхо, хIана аьлча, уж дIадахара тIадерзаде дезаш хул планагIа царна доалдара а зданешта ремонт яра а дола дикка низаши ресурсаши.

Тхона эггара халагIйолча цхьаькха цхьан фактах ца оалаш Iелац со. Из да ший мел йолча базашца, транспортаца, механизмашца хьалха хинна «Чечингремстрой» трест мингражданстройга дIаялaро юхаметтаоттаде хала дола зе даьд отраслена. Цунах хьахиннар — 1987 шера нах чубахача цIеношта капитальни ремонт яреи коммунальни гIулакхашта йола объекташ хьалъяреи план кхоачаш ца еш йисар.

ГIулакх цIенхаштта тоадара де дезар фуд? Хьалхарча даькъе оаха, отраслен кулгалхоша, жилищни управленей кулгалхоша цIенхаштта хувца деза цу дешай хьакъехьара гIулакхаш. Сихха эргалькkха хувца еза жилищни боахама управлене структура. Сихбе беза дезала подрядага цIенош дIадалара болх. Капитальни ремонт яра шин шера йола планировани юкъейоалае еза, ремонт е еза дола цIенош ший ханнахьа хьакъоастаде деза. Задвижкаш тоаеш а кердаяраш хьаеш а йола цех укх шера эксплуатаце дIаяла еза. Республика Госснаб декхарийла йойла децентрализованни заготовкай чотагIа тха подразделенеи царна мел эшача материальни ресурсашца Iалашъе. Кхоачамбоацараш долаш а ханна йолча схемагIа а цIенош хьанйделга соцадовлда. ЦIенош ца дохийтара а уж дикагIа лелалара юкъеозалба цар чу бахаш бола нах.

Коммунальни гIулакхаш деча ерригача сферашта юкъе хьалхарча моттиге оттабе беза водопроводно-канализационни боахам, къаьстта хий Iалашдер. Хий Iалашдара проблема хиннай, хIанз йолаш а я ира, къаьстта юртий районашка, кхыметтел г. Грознерча цхьайолча районашка а.

ХIанз республика цхьайола райцентраш, Урус-Мартан, Шаьла, Ведено, Ножай-Юрт санна яраш вIалла а централизованни водозаборни гIирсаш доацаш я.

Хий Iалашдеча объекташ ишттача хьале хилар ларде а лаьца, 1985 шера март бетта министерствос кийчъяь хоадамболлаш йола мероприятеш чIоагIйир КПСС обкома бюрос, республика Министрий Совета, РСФСР МЖКХ коллеге. Цу хьакъехьа де дезар дарах цхьайолча нах бахача пункташка водоснабжени яра гIулакхаш кIезиг-дукха тоаделар.

Городаш а райцентраш а хица Iалашъелга тоадара укх шера 40 километр водопроводаш яхка а, 16 скважина яккха а лаьрхIад. Царех 25 километр водопровод йилла еза «Чечингражданстроя», 4,2 километр яр йилла еза Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене.

Цкъа дале, г. Грозне йилла лерхI 19 километр водопровод. Шаьла — 4,3 километр, Урус-Мартане — 2 километр, хIаьта иштта Знаменске, Ачхой-Мартане, Советске, Науре, иштта кхы дI. Капитальни вложенешцеи ресурсашцеи уж балхаш Iалашдаь да.

Городаш а райцентраш а хица Iалашъеча дукха кхоачамбоацараш нийсденнад хIанзалца хьа водоснабжении водоотведении дегIаахара йола цаI мар йоаца комплексни система ца хиларах. Укх тIеххьарча шерашка 2005 шерага кхаччалца йолча хана городий Грозне, Гудермеса, Малгобека генеральни планаш оттаяй «Гипрогор» институто, цар тIа кийчъяй водоснабженеи водоотведенеи разделаш. Городашка Назранеи Аргунеи гIишлош хьалъяра йола генеральни планаш кийчъяра дола балхаш деш да.

Энергоснабжении йIовхал лоаттаяри шийна чулоацаш йола коммунальни энергетика боккха лоархIам болаш я бахача наха деш дола гIулакхаш дикагIа хилийтара. Цу даькъа дIаяхача цхьайтталагIча пятилетка диъ шера 2,2 километр теплосеть йиллар, хIаьта укх тIеххьарча 3 шера 13,2 километр йиллай из. Централизованни хьисапе йIовхалца нах Iалашбара йола хIанзара система шерра юкеъйоалаяра а кIезига балхаш даьдац. ХIанз республикерча массе а йолча городашка йолаш я уж санна йола системаш.

Цхьабакъда, мукIарал данза даргдац, дIадахача шин шера мел дукха балхаш даьдале а, тха низ кхаьчабац бахача наха вахаре эша ерригача системашка Iана замалахьа боаггIача тайпара болх байта. БIарччача Iана дуккхача городашка а райцентрашка а моттигаш нийселар йIовхал а дIайха хий а доацаш.

Город Грознерча теплосете дукха кхоачамбоацараш да. ЙIовхал луча хана Грозненски теплосета болх бир Iальмате халача хьалашка. Цун эггара йоккхагIйола котельнеш (№№ 4, 12) даим болх беш хилар аварийни режим йолаш.

«Грозэнерго» РЭУ №№ 1, 2 йолча ТЭЦ-шта реконструкци яри уж шеръяри халданза тIехьа дахарах, города йIовхал ялар дегIаахара кердa мощносташ болх бе йолаялийтар тIехьадусаш хиларах теплоисточникаш кхоачамболаш хиланзар. ЙIовхалца городаши райцентраши Iалашъелга тоадара цу гIулакхаца хьашт долаш мел йолча организацешца кийч а яь, гаьза а болаш тIанйцай мероприятеш. уж чIоагIъяра дIаеннай республика Министрий Советага. Уж белгалъяха мероприятеш «Грозэнерго», «Грознефть», «Грознефтеоргсинтез» организацеша, министерства кхоачашъяро вIаштIехьдоалийтаргда город Грозный, кхыйола городаш а йIовхалца Iалашъяра дола дешаш къестаде па дезаш дIадаха. Бе беза болх боккхеи бехктохамеи ба, из кхоачамбанза баргбоацаш а ба.

Даькъа керттерча декхарех да городаши райцентраши тоаелга. ШийтталагIча пятилетка духхьал шин шера гIишлош хьалъяра, капитальни ремонт яра, текущи яр а еш, объекташ тоаяра массе а тайпа балхаш дара дIадахийтад 16 миллион совгIа сом. КIезига ахча дац из. Цхьабакъда, вайна массанена а ховш да вай городаши райцентраши, хьалхарча даькъе республика столица г. Грозный бокъонца дика тоаяь, хIанзара куц - сибат долаш хилийтара кхы а де дезар мел дукха да.

Канализаци яр, бани, прачечнеш, гостиницаш хилийтара, городе лостам бар санна йола проблемаш къоастае езаш я. 1986 шера г. Грозне хьал а яь, эксплуатаце дIаелар сменагIа докъадаь чухьнахьа дувхадеча барзкъий 5 тонн хьалуш мощность йола прачечни. Знаменске хьалъяь йоалаш латт бани. 1989 шера Грозне хьалъе лерхI унахцIенон лаьрхIа йола 200 моттиг йола бани. Пятилетка чакхъялалехьа хьалъергья шийца прачечнеш йола банеш Гудермесе, Ведана, Науре.

Ведана райцентре 32 моттиг йола гостиница укх шера болх бе йолаялийта лерхI.

Министерства предприятейи организацейи керттерча декхарех цаI да бахача наха жилищно-коммунальни гIулакхаш дара оттаяь заданеш кхоачашъяр. Цхьайолча тха керттерча предприятешка тхо дIадоладеннад тха служба болхлой алапи эргадаьккха тоадара де дезараш чакхдаха, керда тарифни ставкаши должностни окладаши юкъейоалае, балха тIа бухсоццаш хьахиннaчунга хьежжа юкъарчал доацаш алапи телa таро хулийт цо. Укх шера цхьоалагIча январе денз алапи телара долча кердача хьалашка яьхай массехк предприяти. цу даькъе трамвайно-троллейбусни управлени, «Грозраймежканал», «Назраньраймежканал» яха управленеш, городе цIено еш, лостам бара йола спецавтотранспортни предприяти, кхы цхьаяраш.

1989 шера 1 январе денз жилищно-коммунальни боахама еррига предприятеши организацеши самофинансированеген хозрасчетагеи яха лерхI. Министерство йоаггIаш йола кийчо еш я. ХIаьта хIанззе а ала йиш йолаш да, тхона хьалхашка латта декхараш кхоачашде мел хала да, дувцар да, тха керттерча предприятеехи организацеехи дикка дакъа, трамвайно-троллейбусни управлени, жилищни оргнизацеш, горteплосеть, кхы цхьаяраш планово зе деш йола организацеш я яхалга. Цхьабакъда, тхо дог тийша да, уж халонаш бухсоццаш эша а яь, министерства еррига предприятеши организацеши самофинансированеген хозрасчетагеи яргхиларах, цо вIаштIехьдоалийтаргда тха республике бахача наха, учрежденешта, организацешта жилищно-коммунальни гIулакхаш делга духхьал шердаь ца Iеш, иштта дикка хоалуш уж дикагIа хилийта.

Дийцача дешах содоклад йир НГIАССР Лакхехьарча Совета бахача наха жилищно - коммунальни бытовойи гIулакхаш дара йолча массазарча комиссе председатела депутата **Р. М. Хачатурова.**

Жилищно-коммунальни боахам лелабарах цун хьалахи из дегIаахарахи дукхагIча даькъе тийша я наькха догуйла, овсарле лакха йолаш цар къахьегар.

Из дош сессе дувца оттадаро жилищно-коммунальни боахама службаша леладеча практически гIулакхашта теркам тIаоза беза моттигерча Советий, министерствайи ведомствайи, предприятейи организацейи.

Тха массазарча комиссе йоагIа йоакхо ю республике жилищно-коммунальни гIулакхаш дар тоадара, из сфера дегIайоалаяра а цун болх эргабаккхара а. Депутаташа цкъа дийца Iийнадац уж дешаш шоай заседанешка. тIайийьй республика моттигерча Советий а ший министерстваней цунна чуйоагIача предприятештеи лаьрхIа йола шерра рекомендацеш.

Белгалдаккха доагIа, тIеххьарча шерашка цхьадола толамаш даьхадале а, бакъда, жилищно-коммунальни боахама министерства балха тIа дукха нийслу, бахача дуккхача наха чIоагIа Iаткъаш дола кхоачамбоацараш.

Цу даькъе са теркам тIабахийта безам бар укх хIамашта. Коммунальни объекташ ма хулла сихагIа хьаярах тахан дукха тийша да республика промышленни низ толаме дегIабоалабар, къахьегамхой вахар аттача даккхар.

ТIеххьарча шерашка республике цхьадола хIамаш лаьд жилищно-коммунальни боахама материально-технически база чIоагIъяра, цхьабакъда, тахан вай ца аьлча даргдац, коммунальни объекташ хьалъяр воча хьале долга. Подрядни гIишлон-ремонтни организацеш лоархIайиц планех. Масала, «Чечингражданстрой» трест ший лоIаме яьнначул тIехьагIа, министерства объекташ тIа дукхагIа балхаш де декхарийла яр, хIаьта царех дукхагIдараш ханнахьа кхоачашдаьдац.

Цу дерригне нах баха районаш йIовхалца, хица, канализаци ярца лерттIа Iалашъяра цIенхаштта халонаш духьалъубттаю, къахьегамхой жалобаш дукхагIа хулийт.

ТIеххьарча шерашка горжилуправлене системана массехк реорганизаци яьй, хIаьта царех хIаране толхадаьд ЖЭУ хьал. Тахан цун доалахьа яц е средстваш, е материалаш, е уж хьаэца фондаш. Техника горжилуправлене хьагулъяьй, цунах мишта пайда ийбу хьожаш райисполкомий, депутатски формированей оагIорахьара тIахьожам лоаттабе вIаштIехьдац. Совлен звено а хинна дIаэттай районий жилищно - эксплуатационни участкаш.

Лакхехьарча Совета комиссес хьаллоац цу хьакъехьа Ленински райисполкома дича бакъахьа хетар — жилищно - эксплуатационни участкаш йоккхагIа хилийтар, уж болхлой а ИТР а кадрашца чIоагIъяр, капитальни ремонт а царга яйтар. Из кхоачашдара шоай счет хьа а еллаш, боахама расчетагIа болх беш хила еза еррига ЖЭУ-ш.

Комиссе членашта хетачогIа, районашка ерригача инженерни коммуникацешка хадданза болх байтара, центральни аварийно-диспетчерски службаш хьае еза ха хьатIакхаьчай.

Коммунальни гIулакх дара боарамга хьежжа кхетаю, дукхагIча даькъе городе бахача наха перестройка кхел, аьлар КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара депутата **В. А. Куценкос.** Из гIулакх тоадарах дувца тахан дика бахьан да вайна.

Эггара хьалха белгалдаккха деза, фусамашта дика ремонт ца елга а уж балхаш кIезига делга а, города цхьайола районаш хицеи йIовхалцеи Iалашъяр эсала леладелга. Цунна дола тешал да КПСС городской комитете гражданашкара уха дуккха письмош. Города дукхагIдола наькъаш, къаьстта маршрутни автобусаш лелараш, воча хьале да, города йистош нувхех хьалийзай. Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дIадахар, оаха эггара хьалха хьадех халкъа депутатий городскойи районнии коммунальни службашкара, городскойи районнии Советашкара, городскойи районнии коммунальни службашкара, объединенейи предприятейи кулгалхошкара.

Из никъ оаха дIахо а хьоргба. Цунца цхьана городской службаша беча балха тIа боккха ба жилищно-коммунальни боахама министерства лоархIам. Города цо деча гIулакха цхьан тайпара мах бе йиш яц. Болх хьабу. хIаьта кIезига а биц. Цхьабакъда, цун боарам, керттердар, бухсоццаш хьахулар перестройкага хьежжа дац.

ДIадахача Iай дика гучадаьяр отопительни сезона кийчо еш жилищно-коммунальни боахама службай балха тIа нийсдалийта кхоачамбоацараши гIалаташи. Уж массаза а хиннараштa тара дар. Цун бахьан да НГIАССР жилищно-коммунальни боахама министерствас тIахьожам боацаши тессаи гIулакх леладеш хилар, цун чуйоагIача организацей кулгалхой бехктокхам ца хилар.

ДIахо депутата аьлар, министерства аппарата балха стилеи методаши эргаяха еза. ДукхагIйола балха ха йоаю текущи дешаш къестадеш, царна юкъе лохе латтача кулгалхой компетенцех дараш а долаш. Хьалха санна дукха низ боабу тайп-тайпара информацеш, справкаш кийчъеш, хьачудоагIа документаш нийсдеш. Из бахьан долаш геттара а кIезига ха юс перспективни дешаш къестадара.

Гаьна даьккхад городской центральни аварийно-диспетчерски служба хьаелга. Из хилча карагIдаргда моллагIа авари сихха дIаяккха, кIезиглургъяр бахача нахагара уха заявленеши жалобаши.

Трибуна тIа я «Чеченингушшвейбыт» объединене болхло депутат **Х. Магомаева.** Геттара нийсса даь хIама да, аьлар цо. Лакхехьарча Совета Президиумо таханарча сессе жилищно-коммунальни боахама министра нов. Арснукаева отчет ювца оттаяр. Цу министерствах тийша да вай хIаране вахар, быта хьалаш.

Нов. Арснукаева дийцар укхаза ше, министерства аппарата, шоай службашеи предприятешеи дечох а дIахо де лерхIачох а. Из деррига а дика да, беш бола болх дукха ба, цхьабакъда, кхоачамбоацараш а да шортта.

Са № 12 йолча Пионерски хоржаме округо чулоац город Грозне кхоалагIча микрорайона доккха дакъа. Аз хадданза тIанйбу харжархой, цар цIеношка а хул. ХIаьта со се цига йоахалургьяцар. Дувца эшац, дукхагIчар квартираш во яц, тоаяь планировка йолаш я. Бакъда, фу пайда ба цу планировках, нагахьа санна Iай 14 — 15 градусал лакхагIа температура айлуш ца хилча, кранашкара дIайха хий хьа ца доагIаш бетташ доахаш хилча?

ХIара шера Ленински райисполкоме ЧИУС ЖКК, ЖЭУ-11 Iан кийчо мишта ю хьож со. Сога хьахьокх цифраш — вводаш, элеватораш мел хийцай. Бакъда, царех хьабоала пайда кIезига ба. Тесса йитача бесса, тIа-тIа вогIа болх бу № 4 йолча котельне.

Сога харжархой наказ да — цу котельнена реконструкци яр. Министрий Совето минжилкомхоза хьалхашка оттаяй из е еза ха — 1986 — 1989 шераш. Совмина соцамагIа, министерство декхарийла я шера шоза харжархой наказаш кхоачашдарах депутаташка хоам бе. Шин шераи ах шераи сога цу тайпара цхьа хоам мара баьбац — 1986 шера январе. Цу тIа, министерства ПТО начальника нов. Орловаси кулг а яздаь, хоам бир котельнена 105 эзар сом маьха реконструкци яь хиларах. Ма дарра дийцача, яьй дIаоттабаьб 1987 шера. Из 1985 шера дIаоттабаьб, яхаш, министерствос баь хоам харцахьа ба.

ХIаьта мел боккха кегар боалл теплотрассашка! Кхыча городашка нах бахача моттигашка хьаю скверaш, дIадогIа зизаш, гаьнаш, хьаю фонтанаш, бераш ловза майдалгаш. ТIаккха вайдолча минжилкомхозои Грозненски горисполкомои микрорайон хозъю «воздушкаш» оалачарца. Цига тайп-тайпарча лакхаленашка е лаьттан тIа турбаш Iоехк.

Сона хетачогIа, цхьаькха бала ба жилищно - коммунальни органашка духхьал реорганизацеш яр мара кхы хIама деш ца хилар. ХIаьта реорганизацеш дукхагIа мею, гIулакхаш вогIа лел.

Къамаьл ду Гудермесски горисполкома председатела **Г. Х. Эльмурзаева.** НГIАССР Лакхехьарча Совета сессе жилищно - коммунальни министерства балха дешашка хьажаро, аьлар цо, хьагойт мел лоархIаме да, из дакъа наьха вахаре. КПСС XXVII съезда, цул тIехьагIарча парте ЦК Пленумий решенеш кхоачашъеча.

Жилищно - коммунальни боахама министра нов. Арснукаева отчетага ладувгIаш, аз сай дагахьа уйла йир Гудермесски районе а цу хьакъехьа эттача хьала. Фу дар аз кхетадьар? Кхоачамбоацараши проблемаши цхьатарра я вай.

Ма дарра аьлча, хьадер кIезига дац. Духхьал дIададахача шера эксплуатаце дIаеннай 28,4 эзар квадратни метр фусамаш, 150 моттига лаьрхIа йола Новогрозненски поселкера берий беш, 320 моттиг йола Дарбанхера школа. Социальни сфере дергдар вIаштIехьдаьккхад. Цу гIулакха дIахьожаеча капвложеней дакъа 12 процентага дIакхаьчад.

ДIахо депутата дийцар долаш дола инженерни гIирсаш тешаме хилар лакхделга тахан лоархIаме гIулакх хиларах. ЙIовхала а хин а сетешка хиннача авареша городера нах йIовхали хийи доацаш буташ моттигаш хиннай. Цо хьахулийтар доагIа а доагIаш нах леткъалга.

Жилищно - коммунальни боахам тIа-тIа дегIабоалабара, бахача наха гIулакхаш дара культура лакхъяра тIабербзабаь партийни, профсоюзни, советски, боахама органий болх овлангара тоабар перестройка лоархIамеча депаех цаI да, аьлар, КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара, депутата **А. А. Мякиева.**

Белгалдаккха ловра сонаа, цу балха сихха хаьдда хувцамаш дара духхьал цхьан жилищно - коммунальни боахама низ кхоачамболаш боацалга. эшаш я инициатива а гIатеIIа моттигера таронаш лахар а.,

Белгала болх баьб цу даькъе Назрановски районе а. КПСС райкомо цахаддаш терко ю жилищно - коммунальни боахама предприятей партийни, профсоюзни, комсомольски организацешка беча организаторски, массово - политически балха эффективность лакхъяра.

Цунца цхьана, районе дукха дешаш дус жилищно-коммунальни боахаме къоаста ца деш. Городе Назране гостиница яц. Укх пятилетке хьалъе лаьрхIа яц из, оаха цу хьакъехьа дуккхаза дехар даьдале а. Лохача боараме ба банно-прачечни боахам а.

Назране 61 километр наькъаш да. ТIехьа ца тетташ тоаде дезаш да уж. Из дара хIара шера дIахьожаде деза 7,6 миллион сом. Цхьабакъда, жилищно - коммунальни боахама министерствас хьахецар 200 эзар сом гаргга мара дац. ХIаьта оаха цу хьакъехьа, нов. Арснукаевгара хьадехараш кхоачаш ца хулаш дус.

Дош дех «НИИпромгеофизика» монтажницас, депутата **М. П. Антоновас.** Старопромысловски районе эггара а йоккхагIа проблема я нах бахача фусамашка хий хьа ца доагIаш моттигаш хилар, аьлар цо. 80 процент гаргга магистральни хинпроводаш воча хьале я. Чакхъяккхац сетей инвентаризаци, уж хувцац. Эсала болх бу молаш дола хий хьалуча № 6 йолча насосне. Каст-каста йох района малхбузехьара оагIув Iалашъеш йола Самашкера хий доаккха скважинаш. «Грозмежрайводоканала» бехкагIа эксплуатаце хьанйцаяц Къаьнача поселкера № 5 йола резервуар.

ЧIоаггIа мела леладу районе нах бахача фусамашта текущи а капитальни а ремонт елга, дIаходихьар ший къамаьл депутата. Керттерча бахьанех цаI, тхона хетачогIа, цIаккха чакхъяьнна ца йола реорганизацеши МЖКХ система организационни структура хила ма еззара ца хилари. ХIанзалца хьа цу даькъе долаш дар дика гуши кхеталуши дац.

Сессе къамаьл даьча Шелковски райисполкома председатела **Т. М. Тулутовас** хоам бир, укх тIеххьарча шин шера района социальни сфере 21,5 миллион сом дIадахийталга: капитальни вложеней боарам цхьайтталагIча пятилетка шерашка хиннaчунца нийсдича 37 процент лакхагIа ба. Эксплуатаце дIаденнад Шелковская яхача станице быта ЦIа, Старогладовская яхача станице клуб, Каргалинская яхача станице 140 моттиг йола берий беш, хьалъяьй 12 эзар квадратни метр хулa нах баха фусамаш, ши бани, 21 километр дIоахал дола хин линеш ехкай.

ДIахо цо белгалдаьккхар, харцахьа - бакъахьа канализационни стокаш чуахийтарах, хий хьалувцаш дола кIоагаш тIехъахарах, лаьттан кIалара хиш кIоарга ца хиларах районе бахача наха мелача хин дикал лохъенналга.

Кхы дикагIа дац районе нах электричестваца Iалашбара гIулакх а. Электролинеш кхерамеча хьале я, ханнахьа дIадаккхац саьрг хадар. Из бахьан долаш дукха нах леткъ.

Боккха теркам тIабахийта ладийгIар сессе дакъа лоацачар Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза мехотряда начальника депутата **Л. Захаева** даьча къамаьлага. Районе укх тIеххьара шин шера 1800 квадратни метр хулача цхьайтта цIенна ремонт яьй, аьлар цо. Эксплуатаце дIаденнад 18 квартира чуйола кооперативни цIа. Асфальт биллаб Орджоникидзеи Х. Нурадиловеи цIерагIча улицашка.

Карарча шера дIа а доладергда, чакх а доаккхаргда йиъ улица тоаелга. Цу гIулакха дIадохийтаргда 160 эзар сом.

Цхьабакъда, новкъа дале а, кхоачамбоацараш дукха да. Тха чIоагIа саготдеш хIама да Ачхой-Мартановски района жилищно - коммунальни боахама чудоагIача 72 цIенах 39 воча хьале хилар. Къаьст-къаьста еча ремонташа ма хетта тоадац гIулакх.

Оаха дехар ду республика жилищно - коммунальни боахама министерствага районерча ПУЖКХ боахама база хьалъяра, цун болх лерттIа вIаштIехьбаккхара новкъостал де, аьнна.

Тхоай района хьалхашка латта проблемаш шуга ювца ловра сона, аьлар КПСС Урус - Мартановски райкома хьалхарча секретара **В. Г. Сагаева.** Урус-Мартане 34000 эзар гаргга саг вах. Цхьабакъда, йолча таронга хьежача республикерча кхыйолча районни центрел тIехьа латт юрт. Хьаэцарггда вай наькъаш. Юрта Советеи ПУЖКХ-и балансе 100 километр дIоахал дола наькъаш да. Цхьабакъда, царех цхьа дакъа мара дац жагIа билла. Цхьаь цаI никъ асфальт билла бац. Йоацаш я районни центре тротуараш а. Гурахьа, Iай берашта хала да школе аха, хIаьта бераш-м тхо долча 8 эзар гаргга да.

Хьалача хьале да баха нах хица, газаца Iалашбар.

Цу тайпара халонаш тхо долча кIезига яц. Жилищно-коммунальни боахама министерствана уж дIаяха могаргдац кхыча ведомстваша новкъостал ца дой, хьалхарча даькъе лерттIа финансировани а йолаш. Хьахецаш дола ахча тхаяр санна йоккхача райцентрана вIалла кхоачам болаш дац, аьлар депутата.

НГIАССР Лакхехьарча Совета сессе дийцача дешасх соцамаш тIанйцар.